ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 118 (4131). ШОАТТА, 2 октябрь, 1965 шу. Мах 2 кап.

АРГIАНАРА КПСС XXIII СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ

1965 шера 29 сентябре тIаийца КПСС ЦК Пленума соцам

1. АргIанара КПСС XXIII съезд гулйойла 1966 шера 29 марта.

2. Съезде дувца ер дешаш чIоагIдолда:

1) КПСС Централыни Комитета отчетни доклад—докладчик КПСС ЦК Хьалхара секретарь нов. Брежнев Л. И.

2) КПСС Централыни ревизионни комиссе отчетни доклад — докладчик ревизионни комиссе председатель нов. Муравьева Н. А.

3) 1966—1970 шш. СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера плана хьакъехьара КПСС XXIII съезда директиваш — докладчик СССР Министрий Совета Председатель нов. Косыгин А. Н.

4) Парте централыни органаш харжар.

3. КПСС XXIII съезде викалалла ер боарамаш оттадолда: 2,5 эзар парте членагара решающи голос йола цхьа делегати 2,5 эзар парте членалларча кандидатагара совещательни голос йола цхьа делегати.

4. КПСС XXIII съезде бохийта делегаташ херж парте Уставага хьежжа дIакъайлача (къайлагIарча) голосованеца областной, краевой партийни конференцешкеи союзни республикай Компартей съездашкеи. Украина, Белоруссе, Узбекистана, Казахстана Компартешкара КПСС съезде бохийта делегаташ хоржилга чакхдоах областной партийни конференцешка.

Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, чурчеи конвойнии хан, доазонашкарча доакъой партийни организацешка латтача коммунисташа КПСС XXIII съезде бохийта делегаташ хорж вокх партийни организацешца цхьана областной, краевой партийни конференцешка е союзни республикай Компартей съездашка.

Доазол дехьа латтача Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи доакъой партийни организацешка латтача коммунисташа парте XXIII съезде бохийта делегаташ хорж йоаггIаш йолча бIун соединеней партийни конференцешка.

КПСС ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА КЪАМАЬЛ

I. Промышленноста болх—коммунизм хьалъяра декхарий боараме

Новкъостий!

Укх Пленуме дувца юкъедаьккхад вай партеи паччахьалкхени вахаре, дерригача советски халкъа вахаре къаьстта боккха лоархIам бола дош. ЦК Президиумо оттаьча предложенеш тIа ювц промышленноста доал делгеи планировани дIахо а тоаеш эргаяхара овлангара проблемаш.

Уж предложенеш оттаеш ЦК Президиумо лийрхIар да никъ цIенбелга, социализма экономически законаш дизза лелаш хилара духьале ю еррига йовкъаш дIайоахилга. Вай лерхI промышленноста доал дара кердача организационни структура, планировании экономически болхи тоабар духьа дегIа гIулакхашка кхы а боккхагIа толам болаш вай индустри дIахо дегIайоалаяра эша торонаш хьаяйтаргья аьнна. Болхлочунгара денз эггара лакхагIча рангах волча кулгалхочунга кхаччалца цу берригача болхлой творчески инициатива ше маьрра гучаяккхара гIо де деза цар.

Пленум хьожаргйолаш оттаьча мероприятей чулоацам дика баьшхаб новкъоста А. Н. Косыгина доклада тIа.

Шаькха а белгалдаккха деза партеи Централыни Комитето промышленноста доал делга тоадарах, планировани тоаеш эргаяккхарах, промышленни производства экономически стимулировани лакхъярах дола дош промышленноста балха тIехь цхьа телха гIулакхаш гучадаьнна моттиг хинна оттадаь ца хилар, данне а дац вайцига цу тайпара хIама.

Вай промышленносто болх во бац. Цунах кхоачам болаш тешавеш дувц Пленуме яьча доклада тIарчеи къамаьлаш тIарчеи вай индустри дегIаяра цифраша а факташа а. Промышленни фронта дуккхача участкашка вай болхлой классои инженерно-техническски болхлошеи дика толамаш даьхад.

Коммунистически парте хьалхленца советски халкъо хьаьй низ бола, массе а оагIорахьа дегIаена индустри. Цу ларда тIа вай толамца чакхдаьккхар воай халкъа боахама хьашташ кхоачашдара декхар. Цу ларда тIа вай тешам боллаш Iалашйир Советски Союза обороноспособность, вай сий долча ТIема-Низашта эггара толашагIа йола тIема техника елар. Вай промышленносто тIа-тIа диззагIа кхоачашду советски сага хьашташ. Халкъа дуккха эшача товарий производство дикка лакх а еннай, хадданза лакхлуш а латт.

Массанена а ховш да арахецача промышленни продукце дукхаалга дилъалача Советски Союзо хIанз дунеи тIа шоллагIа моттиг доацаш хилар, хIаьта продукце дуккхача лоархIамерча тайпай хьакъе — хьалхара моттиг а.

Из дерригa а, деций шоана, гIулакха дукхален оагIув я. Цхьабакъда, дагадоагIаш хила деза вай промышленноста продукце дикала хьакъе а чIоаггIа хувцалуш хилар.

Вай промышленносте тIа-тIа лакхлу технически прогресса боарам, шоаш къоастадеш долча доакъой удельни дозал. Дукха ха йоаццаш а тIехьа практически юкъейоалаергйола ха гаьна хеташ хиннача процессех пайда эца болабаьб. Сага гIулакх де уттаю тIехлакхеи тIехлохеи температураш а давленеш а, энерге Iалаьмате йоккхий концентрацеш. ТIа-тIа шерагIа даржаши дуккхача тайпарагIеи хулаш латт вайцига ядерни энерги, электронно-вычислительни машинаш, кибернетически устройстваш практически юкъейоалаелга.

Вай индустре Iалаьмате чIоагIа лакхъеннача торонашеи масштабашеи дикка лакхду цун болхлошкара хьадехараш, ерригача производства организацеца, кулгалдарца, планированеца дувзаденна дола декхараш кхы а чоалханегIа доах.

Вай промышленность дегIаахара объективни тенденци латт шийн специфически наькъаща производства цхьадола доакъош кхы а чIоагIагIа къасташи дегIадоагIаши хиларах. Царех хIаране я шийн технологи, техника дегIаахара шийн башхалонаш. Цу доакъоех хIаране Iилмана-техникана карагIдаьннараш балха юкъеозареи юкъедоаладареи декхараш, кадраш кийчъяреи уж дегIайоагIилга Iалашдареи декхараш бе-бе да. ХIаьта совнархозашка гIолла промышленноста доал дара система доакъош дегIаахара тенденцена духьала латт.

Из бахьан долаш хьахул иштта дола хьал, цунах нийса дийцар укхаза къамаьлаш даьча новкъостех дуккханеша. Вай общественни система толашагIа мел дараш халкъа хьашташта маьшпара гучадаха йиш хилийтац йолаш йолча промышленноста доал дара формашеи экономически балха тIехь долча доккхийча кхоачамбоацарашеи яхар бакъ ца дича валац. Цунах латт тахан вай Пленуме дувцача деша керттера чулоацам.

Пленума предложенеш кийчъеш, ЦК Президиумо хьалхле лелайир Владимир Ильич Ленина дуккхаза а яьча указанешца. Цо вай советски экономика бIарчча йолаш лийрхIай, берригача мехка масштабех экономика цаI хулга, советски республикай айхха экономически бувзам хулга хиланза даргдоацаш лийрхIад цо.

Владимир Ильича чIоаггIа белгалдоахаш хиннад, берригача мехка цаI йолча централгара мехка массе миIингашкара йоккхача промышленни производства шийн даькъа чуйоагIа еррига предприятеш юкъарчал доацаш шийна караерзаеш йола бокъо хьаяьккхача цох «хургьяр коммунизм а йоацаш, областнически анархо-синдикализм». (Соч., изд. 5, том 36, оагI. 392).

Практико хьа ма хьоккхара, совнархозашка гIолла промышленноста доал дара системага экономикана цхьан моттигера доал дара уж лоархIаме требованеш фактически майоагIгIара Iалашъяь хулалургьяцар. Из-м кхетадеш а ма дий: цхьанна а совнархоза йиш мичай промышленноста цхьан даькъана бIарчча хьайица доал де, хIана аьлча цун кара мичай цу е вокх даькъе къаьстта йола предприятеш мара. Цунах чIоагIа дика дийцар вай Пленуме къамаьлаш деш дуккхача новкъосташа.

Даькъа доал деш хиларо йиш хулийтаргья цаI йола техническии экономическии хьалхле лелаелга дикагIа Iалашде, болхлойи инженерно-техническии болхлой кадраши дикагIа дIанийсъе а толашагIа пайда эцийта а, пайданегIа хургдолча тайпара Iилманеи техниканеи карагIдаьнна керда хIамаш производствана юкъедахьа. Цунах латт промышленноста доал дара отраслеви система толашагIа хилар.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

(Непа тох цхьаццайола сокрашенеш а яь).

ПРОМЫШЛЕННОСТА КУЛГАЛДАР ТОАДАРАХ, ПЛАНИРОВАНИ ЕЛГА ЭРГАЯЬККХА ТОАЯРАХИ ПРОМЫШЛЕННИ ПРОИЗВОДСТВАНА ЭКОНОМИЧЕСКИ СТИМУЛИРОВАНИ ЕЛГА ЧIОАГIДАРАХИ

1965 шера 29 сентябре тIаийца КПСС ЦК Пленума соцам

СССР-е коммунистически общество хьалъяра никъ чIоагтIеи цахаддаши дIа а хьош, Советски Союза Коммунистически парте ЦК октябрьски (1964 шу) Пленум хинначул тIехьагIа боккха болх бу мехка политически, общественни, экономически вахара хьалхле лелаяра методаш а стиль а тоаеш эргаяхара тIехьа. Партийни органаш яхкара ленински организационни принципаш юхаметтаоттаьй. Вай общества экономически законехи цун Iалаьмате йоккхийча творчески торонехи халкъа хьаштаашта нийсса пайда эцар духьа халкъа боахама хьалхле лелаяра даькъе парти тIатIа кIоаргагIа кхоач цун экономически отношеней чулоацамга. ЦК мартовски Пленуме отта а яь, чакхйоаккхаш я юртбоахама производство дегIайоалаяра программа.

ХIанз эггара кертера декхар лерхIаш оттаду промышленноста болх дIахо тоабара дешаш. Дика вIаштIехьъяьккхан чIоагтIа дегIаснеи йола промышленность хIанзарча социалистически экономика лард я, мехьа низ чIоагIбара база я. Цун дегIаяра боарамахи масштабехи, цун балха результатех тийша да вай ерригача экономико толамца дегI дахьилга, советски халкъа вахара хьал тоадалар, Советски Союза обороноспособность дIахо чIоагIъялар.

Хадданза дегIа а йоагIа, тоалуш эрга а юва промышленность. Ерригача семилетках промышленноста юкъара объем планах 80 процент лакхъе лаьрхIа хиннача метта 84 процент лакхлу, дукха лакхлургда электроэнерги, мехкдаьтта, газ, кIор боаккхилга, чони болати лоаладелга.

Химически продукци, машинаш, оборудовани, прибораш, халкъа эша товараш дикка дукхагIа арахецилга Iалашлу. ВорхI шера хьалъяь а яьккха, болх бе йолаялийтай 5,5 эзар совгIа йоккха промышленни предприяти. Промышленностера керттера фондаш хIама ца эшпаш шозза дукхагIа хул.

Вай хано дIадехарий лоархIам а беш чIоаггIа хувц промышленни производства структура. Электроэнергетико, машиностроене, химически промышленносто, вешта аьлча берригача халкъа боахама технически прогресс Iалашъеш долча промышленноста доакъоша лоаца дакъа ворхI шера 27 процентагара 35 процентага кхоачаш лакхлургда.

Болхлойи гIулакхерча наьхеи алапи лакхдеш, колхозхой пенсеца Iалашбеш, халкъа дукха эшача товаращца баха нах Iалашбеш, нах чубахаш цIеноьш дIахо дукхагIа хьалдеш дукха мероприятеш чакхъяьхай.

Уж толамаш болхлоша, инженераша, техникаша, Iилмахоша Iалаьмате чIоагIа творчески къахьегаш, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша боккха организаторски кхетамеи болх беш хьахинна хIама да.

Промышленность дегIаахара боарами темпаши, халкъа боахама дерригача доакъошка технически прогресс лакхъяра, халкъа вахара хьал дIахо тоадара хьакъе советски экономикана хьалхашка латтача лоархIамерча декхараша дIадех промышленноста йолаш йолча резервех бизза пайда эцара, национальни доход лакхъяра еррига торонаш оарцагIйоахилга. Царех керттера яраш я производства эффективность а къахьегама овсарле а лакхъяр, капитальни вложенехи керттерча производственни фондехи хьахула отдача дукхагIа хилийтар, рузкъа кходара эггара цIенхашта йола режим чакхъяхар, совлен юи пайда хьалуш йоацеи расходаш ца еш дIаяхар, уж декхараш кхоачашдеча къахьегамхой творчески инициатива мамогга дегIайоалаяр.

Боккха лоархIам болаш да экономикана планови хьалхле лелаелга тоадаь эргадаккхар, паччахьалкхен планироване Iилма боарам лакхбар. Халкъа боахама планаша лархIа еза Iилма-технически прогресса перспективаш, хьалхехьа а хьожаш чехкача темпашца юкъедоаладе а карадерзаде а деза Iилманеи техниканеи карагIдаьннараш, реальнии объективнии расчеташца лард лувца еза. Планаш уттаеча хана динза даргдоацаш да керттера принципаш лелаелга — социализма экономически законий цIенхашта лоархIам бар, экономика дегIайоагIача пропорциональность Iалашъяр, махулла кIезигагIа хIама дIа а дохийташ махулла дукхагIа промышленни продукци яккхар динза даргдоацаш да.

КПСС ЦК Пленумо белгалдоаккх хIанз йолаш йолча доал дара организационни структура, промышленностерча планированеи экономически стимулированеи методаш производительни низий хIанзарча хьалашеи уж дегIаахара боарамои маяххара ца хилар.

Промышленноста хьалхле лелаеча цIенхаштта дола кхоачамбоацар да цунца экономическичарна зе а деш административни методаш тIехлоаттаяр. Предприятешкара хозрасчет дуккхача даькъе формана лелаеш я; боахама балха хьакъера предприятей бокъонаш доазув оттадаь я.

Предприятей болх дуккха йола планови показателаш уттаяь бу, цо юхаувз предприятей коллективаш шоай лоIаме хулга, цар инициатива, производства организаци тоаяра бола бехктокхам лохбу. Промышленноста болхлошта материальни поощрени яра системо цар безам ледара тIабохийт предприятей балха юкъара итогаш тоаяра, производства рентабельность лакхъяра, промышленни продукце дикал лакхъяра.

Экономически районий доазонашка промышленни производствана межотраслеви специализации кооперированнии яра торонаш кIезиг-дукха шеръяь яле а, территориальни принципах промышленноста доал даро юхаувзар тайп-тайпарча экономически районашка йолча предприятешта юкъера отраслеви специализации рациональни производственни бувзамаши дегIаухилга, Iилма производствана гаьна доахар, промышленноста доакъошта деш дола доал дийкъаи дукха лагIаш долаши даьдар, балха тIара оперативность йоаьяр.

ДIахо а промышленность дегIайоалаяра, общественни производства эффективность лакхъяра, технически прогресс сихъяра, национальни доход дегIаахара темпаш лакхъяра, цу ларда тIа советски халкъа вахара хьал тоадара планироване методаш дикагIа хилийта, промышленни производства экономически стимулировани лакхъе, предприятей балха итогаш тоаяра болхлой материальни безам тIабахийта беза.

ЦК Пленумо динза даргдоацаш лерхI промышленноста отраслеви принципах доал делга вIаштIехьдаккхар, промышленноста доакъой союзно-республиканскии еррнгсоюзнии министерстваш яхкар.

Предприятей балха совйола регламентаци дIаяккхар, предприятешта лакхера IочIоагIъеш йола планови показателаш кIезигъяр, производство дегIаахараи тоаеш эргаяккхараи хиланза яргIйоаца средстваш къоастаяр, боала пайда, мах, премии, кредит санна йолча боккхача лоархIамерча экономически рычагех пайда эцилга тоадар бакъахьа лоархIалда.

Боахамеи планови органаш йоккха маькарло йолаш, производствана планаш уттаечеи цунна доал дечеи оперативность йолаш, хувцалуш дола боахама хьал шийн ханнахьа лархIа, ресурсаш нийса дIа-юха нийсъе, производство лакхденнача хьашташцеи бахача наха эшачунцеи ювза, боахама расчет чIоагIъе, Iилмана-техникана карагIдаьннараш чехкка юкъедоаладе, предприяте хаьда долча хьалашка боахама декхараш къоастадара толашагIа йола способаш лаха ховш хила еза.

Планироване, производствана доал дара, материальни поощрене еррига система тIаерзаяь хила еза общественни производство дегIаахара лакхара темпаш Iалашъяраи цун эффективность лакхъяраи. Уж де лерхIараш кхоачашдара эггара а лоархIамера хьал да лакхагIа йола планови заданеш хилийтара, производственни фондех, балха низах, материальни финансовии ресурсех пайда дикагIа эцара, техника тоаеш эргаяккхара, къахьегам вIаштIехьбаккхара производства рентабельность лакхъяра предприятей коллективай безам тIабахийтар.

Боахама хьакъе предприятей шоай лоIаме хулга шер а деш, производство дегIаахара, технически прогресса, капитальни вложеней, маьхий, къахьегамах доагIача алапе, финансай керттерча лостамий планироване даькъе Коммунистически партеи Советски правительствай тIехьа тIайоагIача хана а цаI йола политика дIакхухьаргья.

Промышленноста деш дола доал дикагIа вIаштIехьдаккхареи цунна кулгалдара методаш тоаяреи хьакъе де лерхIача гIулакхий лоархIам латт цаI йола паччахьалкхен планировани предприятей йизза йолча хозрасчетаца, доакъошта централизованни доал делга шеррача республиканскии моттигерчеи боахама инициативаца, цхьание доал деш хилара принцип производственни коллективай лоархIамца ювзаш уж гIулакхаш хиларах. Из деш Iалашду доал дара демократически принципаш дIахо шеръелга, хьахул производствана доал дара юкъе дуккхача наха дукхагIа дакъа лацараи предприятей экономически балха результаташта цар воздействи яраи эша экономически предпосылкаш. Боахама доал дара цу тайпара йола система тахано дIадехараша маяххара а я, социалистически строй толашагIа хиларах боккхагIа пайда эца йиш а хулийтаргья.

Пленумо могаю КПСС ЦК Президиумо оттаь, КПСС ЦК Президиума члена, СССР Министрий Совета Председатела нов. А. Н. Косыгина доклада тIа ювца промышленноста деш дола доал тоадарах, планировани тоаеш эргаяккхарах, промышленни производства экономически стимулировани лакхъярах йола мероприятеш, КПСС ЦК Президиумаи СССР Министрий Советаи тIадулл цу дешай хьакъера решенеш тIаацилгеи промышленноста доал дара органех йола предложенеш СССР Лакхехьара Совет хьожаргйолаш юкъейоалаелгеи.

Промышленносто лерттIа болх бергболаш, дIайоахаш йолча боахама организацей кадрех пайда эцареи уж дIа-юха нийсъяреи дешаш нийса къоастадергдолаш, предприятеш йоккха говзал йолча кадраша чIоагIъергйолаш союзно-республиканскии союзнии министерстваш яхкарца дувзаденна дола дерригa организационни дешаш лоацача хана къоастаде тIадулл Пленумо КПСС ЦК Президиума, союзни республикай Компартей ЦК-ашта, парте крайкомашта, обкомашта. Керда хьаеш йола министерстваши ведомстваши йоккха говзал йолча специалисташца, паччахьалкхен хьисапе гIулакх лелалургдолча дикача организаторашца Iалашйойла.

Министерствай, промышленни предприятей коллективай, Iилма-тохкама, конструкторски, проектни организацей керттера декхар лоархIалда промышленни производство лакхача темпашца дегIакхувлилга, цун эффективность лакхъелга, къахьегама овсарле мамогга лакхъелга, йолаш йолча производственни фондех дикагIа пайда эцилга Iалашдар. Из чакхдаккха лерхIаш халкъа боахама шерра юкъедоаладе деза дай-мехка а доазол дехьа а Iилмана, техникана, къахьегам Iилма наькъаца вIаштIехьбаккхара керда карагIдаьннараш, лакхъе еза продукце дикал, чIоагIъе еза паччахьалкхен а производственни а дисциплина, шийна де тIадиллача гIулакха хIара болхлочун бола бехктокхам лакхбе беза.

ЦК Пленумо белгалдоаккх министерстваш промышленность толамца дегIаахара, цун технически боарам лакха хилийтара, халкъа боахама дерригa доакъош технически тоаяь дикачеи йоккха овсарле йолаш болх бечеи машинашца, оборудованеца, прибораща, дикача бедалца, материалашца Iалашдара, халкъа дуккха эшача товараща баха нах кхы а дикагIа Iалашбара партена, паччахьалкхенна, советски халкъа хьалхашка бехктокхаме хилар.

Промышленноста кулгалдара отраслеви принципага доваларои производство дегIаахара экономически рычагаш лакхъярои кхы а чIоагIагIа лакхбергба республикай, краяй, областий, городий, районий, предприятей, министерствай, ведомствай партийни организацей экономика лакхача темпашца дегIаухилга Iалашдара тIехьа лоаттабеча къовсама юкъера лоархIам, халкъа боахама планаши паччахьалкхен заданеши кхоачашъяра тIехьа предприятешеи боахама органашеи беча балха хьакъера цар бехктокхам лакхбу. Боахама кулгалхоша де дезар де а ца гIертаташ партийни комитеташ декхарийла я керттера теркам организаторски балха, кадраш харжара, уж балха тIа дIа-юха нийсъяра, царна кхетам балара партеи правительствай директиваш кхоачашъеча лоаттабеча тIахьожама, къахьегамхошта дукхагIа коммунистически кхетам балара тIаяхийта.

Партийни органаш декхарийла я предприятей болх даиман бовзаш хила, кхоачамбоацараш гучадоахачеи дIадоахачеи моттиге боахама кулгалхошта новкъостал де, производства еррига резерваш хьалахараи царех пайда эца болабалийтараи къахьегамхой низ тIаберзабе, ведомственни а местнически а тенденцеш гучаялара дуxьал хьадда къовсам лоаттабе.

Партийни комитеташ декхарийла я кIоаргга а гIулакх ховш а производства экономика йовза, ахчан средстваш, материальнии къахьегамеи ресурсаш лораяраи кхояраи тIехьара хьадда бола къовсам вIаштIехьбаккха, цунах дерригa халкъа гIулакх а даь дIаоттаде, экономически знанешца кадраш кийчъе промышленни производство тоаяра эшача экономически рычагех нийса пайда эца ховргдолаш уж Iомае.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я къахьегамхой коммунистически кхетам лакхбара тIехьара болх чIоагIагIа бе, цар творчески инициатива дегIайоалае, къахьегама овсарле лакхъяра, къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабе, болхлойи гIулакхерча наьхеи къахьегама а быта а хьалаш тоадара дукхагIа йоакхо е. Производстве хьахулаш дола дикагIдар дуккхача нахага кхоачаш даржаргдолаши юкъедоагIаргдолаши тоаяь вIаштIехьъяккха еза къахьегамхой социалистически ях. ДIахо а производство лакхъяраи болх дика беш йолча предприятештеи промышленноста болхлоштеи материальни поощрени яраи мамогга чIоагIагIа пайда эца беза боахама доал дара кердача система торонех.

Общественни къахьегама овсарле лакхъяра экономически стимулаш социалистически экономика коммунизмага ахара низ бола средство я. Бакъда, парте тIехьа тIайоагIача хана а цахаддаш дIахьоргба къахьегамхой коммунистически кхетам лакхбара, къахьегамца коммунистически гIулакх хилара никъ. ХIара къахьегамхочо кхетамца, инициатива йолаши творчески шийн гIулакх деш, хIаране дас санна халкъа рузкъа лорадеш, кхом беш мара лоатталургбац коммунистически общество хьалъяра тIехьара къовсам. Партийни организацей декхар да къахьегамца болча безама моральни стимулаш мамогга дегIайоалаяр, дуккхача наьха бокъонца йола коммунистически творчество тоаялара эша хьалаш хилийтар.

Пленумо партийни организацеш декхарийла ю укх Пленума решеней чулоацам промышленноста болхлошта, берригача къахьегамхошта шерра дIайовзийта, партеи правительствай оттаяь мероприятеш кхоачашъяра партийни, советски, боахама кадрай беррига низ тIаберзабе. Вай парте уж гIулакхаш оттадаь вай мехка болхлой класса, берригача къахьегамхой хьашташта мадеззара, масе оагIорахьа теркал йир болхлой, инженерий, техникий, Iилмахой, партийни а, советски а, профсоюзни а, комсомольски а организацей предложенеши дагалаттараши.

* * *

Советски Союза Коммунистически парте Централыни Комитета Пленум теш промышленноста деш дола доал тоадара, планировани тоаеш эргаяккхара, промышленни производства экономически стимулировани лакхъяра оттадаь гIулакхаш партеи вай мехкарча берригача къахьегамхошеи раьза хинна тIаэцаргхиларах. Уж гIулакхаш толамца кхоачашдаро кхы а чIоагIагIа лакхбергба Советски паччахьалкхен низ, халкъа вахара хьал дIахо тоалуга Iалашдергда, кхы а чIоагIъергья болхлойи ахархойи цхьоагIо, коммунизм хьалъяра декхараш боккха толам боалаш кхоачашдара гIо дерга.

ХЬАЙИЙЛАЙ СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

МОСКВА, 10 октябрь. (ТАСС). Тахан Кремле болх бе йолаелар ялхазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета ялхлагIа сесси.

Iуйрийна итт сахьат даьлча Кремлевски театре хьайийлар Союза Совета заседани, СССР Лакхехьарча Совета заседаней зале хилар Къамий Совета заседани а.

Палатай къаьст-къаьста хиннача заседанешка дувца оттадир ер дешаш:

1. Промышленноста доал делга тоадара хьакъехьа.

2. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа.

Iуйрийна 11 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски двореце йолаелар СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи цхьана яь заседани.

Дувца оттадаьча хьалхарча дешах доклад йир СССР Министрий Совета Председатела заместитела депутата **К. Т. Мазурова.**

* * *

МОСКВА, 1 октябрь. (ТАСС). Дийнахьа ши сахьат даьлча палатай къаьст-къаьстача заседанешка дувца доладир сессе ден повестка хьалхара дош.

Къамаьлаш даьча депутаташа **Я. С. Насриддинова** (Узбекски ССР), **К. М. Герасимова** (РСФСР), **И. П. Казанец** (Украински ССР), **Б. Овезова** (Туркменски ССР), кхычар К. Т. Мазурова докладацарча предложенешта кIоаргга анализ йир, шоашта дагалаттараш дийцар, предприятей балха практикацара бокъонца дола масалаш кхийлар.

(ТАСС).

ХIАРА ШЕРА «ХЬЕХАРХОЧУН ДИ» ЯХА ЦIЕЙ ДЕЗДЕЛГА ОТТАДАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

«Хьехархочун ди» яха цIей дезделга оттаде.

«Хьехархочун ди» дездолда хIара шера октябрь бетта хьалхарча кIирандййнахьа.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
А. МИКОЯН.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1965 шера 29 сентябрь.

КПСС ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА КЪАМАЬЛ

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Промышленноста дакъа геттара дIа а къаьста ше хила йиш йолаш дац, ший гIулакхага а деш долчунга а диллача промышленностен берригача халкъа боахамеи кхыча доакъошца халдданза бувзам болаш хила деза из. Ший бахьан доацаш дац кхыметтел хIанз йолаш йолча промышленноста доал дара территориальни системах а цар промышленноста планировани яра отраслеви принцип йита езаш хинна хилар. Ала дезаш да, цо вай кIалхара доахар дуккхача кхоачамбоацарех, аьнна.

Промышленноста доал дара хIанз йолча структурах боккъалдар аьлча Iилма-тохкамеи проектно-конструкторскии организацешта хьалхле леллаелга производствах хоададаь ла вайцига. Промышленность шоай кара йолча совнархозашка кхоачамбалла Iилмахой, конструкторий, технологий кадраш яц. Вокх оагIорахьа, Iилма-технически проектно-конструкторскии организацеш шоай кара йолча паччахьалкхен комитетий шоай разработкаш производствана юкъеяхьара кхоачамбалла бокъонаш яц, цулухьа цхьаккха а декхарийла веш йоаца рекомендацеш теланза ялац уж. Из бахьан долаш Iилмана, техникана, дикагIйолча опыта карагIдаьннараш промышленноста юкъе ца дохийташ искусственно юхаувз. ХIаьта, из доагIаш ма дий, Iаткъ ерригача промышленноста.

Къаьстта цIаьхха а белгалдаккха безам бар са вай керттерча декхара лоархIам — вай промышленноста технически боарам лакхбара, вай Iилмахоштеи конструктораштеи карагIдаьнна деррига толашагIа мел дар производствана юкъедахьара лоархIам.

Укхала кхы цхьаькха дош а отт. Вай, хетачох, цIенхаштта уйла е еза, профиль цаI йола итташ предприятеш шоай, кхыча предприятей гIулакх хургдоаца, арахецача продукце планировани еш йоа кIанзара вайцитара система нийса йий-хьогI, аьнна. Ер да шоана цхьа хьокхаме масал.

Харьковски тракторни заводо арахец ДТ-74 яха трактор, Волгоградски тракторни заводо — ДТ-75 яха трактор. Уж шаккхе а цхьатарра мощность йолаш а цхьан гIулакха яь а я, конструкцеш тайп-тайпара йоллашехь.

Иштта моттигаш я автомобильни промышленносте а. Масала, Лихачева цIерахча автозаводо арахец ЗИЛ-130 яха грузовой автомобиль, хIаьта Горьковски автозаводо — ГАЗ-53А яха автомобиль. Шаккхе а автомобиль цхьатарра доал дола мухь бохьалуш я, цхьабакъда, конструкци цаI шоллагIчоа вIалла тара йоацаш я цар. Цар двигателаш, тIехьашкара мосташ, скоростни коробкаш, кхыйола керттера узлаш вIаши тара а цаI шоллагIачоа меттел оттае йиш йолаш а дац.

ГIулакхаш иштта хилар мел чIоагIа пайдане доацаш да, вай трактораштеи автомобилаштеи эксплуатаци елга цо мел чоалхане доаккх дувца дезаш дий.

Цу тайпара йола ца эша параллелизм, хетаргахьа, дикка шера яьржа я. Цунах дувцанзарий укхаза нов. В. С. Толстикова. Цо йоалайир цхьа дика факт: фордашкеи додача хишкеи делача буксирашта проекташ уттаеш тайп-тайпарча ведомствай итт конструкторски организаци я вайцига. Цу духьа, хетачох, хулаш да цхьа тайпа мощность йола буксираш нийс тайпарча проектах елга!

Цу масалех дувцаш, са цIаьхка а белгалдаккха безам ба, укх гаргарча хана вай промышленноста доагIаш долча доакъошка цаI йола технически политика оттаярах цIенхашта уйла е вай керда йохка министерствашти планови органашти декхарийла хилар.

Тахан промышленноста кулгалделга тоадара дешаш Пленуме дувцаш, вай дувц къаьнача, совнархозаш хилалехьа хиннача системана механически юхатIадахарах а доацаш, планироване кердача принципашти предприятей экономически балха мах барен ларда тIа, доал дара централизаци санна, предприятеш оперативно-боахама хьакъе шоай лоIаме хулга шердара а ларда тIа промышленноста доакъошта доал дарах.

Производства социалистически способа ерригача торенех бизза пайда эцар духьа боахама доал дара экономически метод чIоагIйича бакъахьа лерхI. Экономически стимулий система новкъосталца предприяте хIара болхло, мастер, техник, инженер, гIулакхера саг керда техника юкъейоалаяра, технологи тоаеш эргаякхара, къахьегама овсарле лакхъяра, продукце дикал лакхъяра безам тIабохийтаргболча хьале оттаве веза. Цу гIулакха шеръергья дукха ха йоацаш социалистически предприятех тIаийцача положене тIа оттадеча тайпара хIара къаьстача предприяте бокъонаш.

ЦК Президиумо хьалхашка ена мероприятеш вай кадрай, предприятей коллективай инициатива, творчество мамогга шеръяра тIаерзаяь а цу гIулакха лаьрхIа а я. Лакхача темпашца дIахьалхашка дахар духьа, вай паччахьалкхен экономика кхы а чIоагIагIа толам болаш дегIайоалаяр духьа, нагахьа санна иштта ала мегаш дале вай воай низий группаш юхахьаю, юха а хьожаш да воай торонашка.

Централизаци моттигерча органий бокъонашца, инициативаца, бехктокхамца нийса таръялийтарах дола дош принципиальни дош да, йоккхача политика дош да. Кердача системах дика тарлуш хургья промышленноста доал деча централизми демократии. Из къаьстта аьлча туш да промышленноста дуккхача доакъошка союзно-республикански министерстваши боахама объединенеши яхкарца, хIаьта иштта планироване, финансироване, къахьегама, алапе хьакъе союзни республикай бокъонаш шеръярца. Цо дика йиш хулийтаргья ерригача паччахьалкхен хьашташ хIара республика хьаштацца дужаш лархIа.

Вай союзни республикай кулгаллеча кадраша промышленноста балха хьалхле лелаяра йоккха опыт Iоаяьй. Шеко яц из опыт промышленноста доал дара кердача системах йизза юкъейоалаергхиларах.

Доал дара кердача системага довлаш доал дара центральни органаи предприятенеи юкъера лагIаш кIезигду вай. Цунах боала пайда гуш ба. Цунца цхьана белгалдаккха дезаш да хIамай кердача порядко вай кадрашкара, цар ерригача звеношкара дешаш къестадеча хана уж дукхагIа шоай лоIаме а бехктокхаме а, майрагIа а хулга хьадехаргхилар.

ХIанзалца хиннача доал дара системо цаIаш дола дешаш параллельно леладеш массехк организаци (экономически района совнархоз, республика совнархоз, союза совнархоз, халкъа боахама лакхехьара совет) хиларах хьахулийтар цхьаболча болхлоша шоай гIалаташи кхоачамбоацарашти кхыча ведомствана дIатIадахкара, ерригa халонаш «объективни бахьанащца» яшхара безам болийта хьалаш. Иштта хьалашка кхыметтел дикача кулгалхой а шоашта тIадиллача гIуланха шоаш бехктокхаме хилара уйла йовра.

Вахаре хинна духхьал цхьа масал доаладергда аз. Мехдаьтта скважинашта бурув тохара темпаш лакхъяра Поволжья мехдаьттахоша лаьрхIар бурув деттача турбашта метта шлангокабела тIа турбобураца бурув тохара эщача оборудованен инструментен комплекс хьае. Бурув тохача спуско-подъемни онерацеш массехказа кIезигье йиш хулийтаргьяр цо. Хьан кхетадац из гIулакх аьнна хетадала ма доагIий. Бакъда, духхьал из ювцаш йола оборудовании кабели кийчбара график кийчъяра мукъабаккхарга шу гаргга ха дIаяхар. ХIанз а къаьстадац из гIулакх, хIана аьлча из кхоачашдара госкомитеташтеи совнархозаштеи юкъейолча тайп-тайпарча организацей 15 викало кулгаш язде дезаш хилар. График госкомитетий виъ предееателеи республикански совнархозий шин кулгалхочои чIоагIъе езаш я. ХIаьта из хинца а Iац. Нов. Заробяна тахан укхаза дийцар, массане а дика кхеталеш долча гIулакха мукъабаккха тайп-тайпарча 30 ведомствашка кулгаш язде дийзар, яхаш. Уж тайпа бюрократически управленеш сацийта еза ха хьаккхьачай. Иштта дола дешаш дикка аттагIа къестадергда, къестаде доагIаш а да.

Бе безаш бола болх формальни процедурашца, дукхха комиссеш ярца, дукхха датабувларца бохабеш, шоай де дезаш дар кхычарга дайта гIерташ йола моттигаш дукха йоалае йиш яр.

Кхеталеш ма дий уж кхоачамбоацараш дIадахара доал дара система эргаяккхарах кхоачамхургбоацилга. Укхаза йIаьххача хана а тIагIертта а болх бе беза администраце а къаьстта партийнии общественнии организацеша а наха кхетам луш, бехктокхаме ца хетар, волокита, гIулакхацара бюрократически уйла дIайоаккхаш. Хьаккхашта а майрра а болх булургбола кадраш харжар чIоагIа лоархIаме да.

Новкъостий! Доклад еш а къамаьлаш деш а дийцар керда хьаеча министерствай декхарех. Дийцар юха а ца дувцаш, укхаза лоацца ала безам бар са.

Министерствашa доккхий хIамаш дергхиларга дог доахаш да вай. Укхаза, Пленуме хьадда чIоагIа ала деза шоаш керте латтача промышленноста доакъой болх бахьан партенеи паччахьалкхеннеи хьалхашка йизза бехктокхаме я министерстваши персонально министраши. Дукхала а ассортиментех а, дикала а йоагIача бесса йолча промышленни продукцеца халкъа боахама хьашташ диззагIа кхоачашдара Iилманеи техниканеи вай хана карагIдаьннарий ларда тIа промышленноста доакъош комплексно дегIадоагIилга Iалашде декхарийла я уж. Министерствай эггара лоархIамерчарех цхьа декхар паччахьалкхен дисциплина мамогга лакхъяри чIоагIъяри, предприятей балха тIехь хьокхаме порядоки лакха культуреи хилийтар да.

Хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара министерствашшоай промышленноста даькъе лакхера Iаьдал шоашка долаш, йизза йола паччахьалкхен органаш йолаш хила еза. Министерствашен халкъа боахама советашен баьча балха тIа дукхача шерашка Iайнача опыто хьакьокх бокъонашта дуккха доазонаш увттадаро, хIаьта цкъаза кIезигача хIамашта тIехь доал даро гIулакх тоадара гIо деш ца хилар. Кулгалхошта йоккхий бокъонаш яларо хьахулийт цар говзалаш кхы а дикагIа гучаяхара эша хьалаш. Уж деррига дешаш нийса дийцар шоаш къамаьлаш деш нов. Б. Е. Бутомаси кхыча новкъосташеи.

Предприятешта доал дара система мамогга чоалхане хургйоацаш е еза вай хIара министерствана, хIанз йолаш йолчоа а керда хьаечоа а йола структура оттае еза; министерствай аппараташ мобильни, оперативно болх булургболаш, предприятей балха деррига дешаш хьадда а квалифицированно а къоасталургдолаш предприятей производственни балхага хьажара лагIаш кIезигде деза.

Министерствай балха юкъе йоккха моттиг дIалоацаргья кадрашца беча балхо а. Эггара хьалхарча аргIана вай йоакхо е еза паччахьалкхен хьисапе гIулакх дIадахьа ховргдола йоккха говзал йолча специалистех, дикача организаторех аппарат вIашагIтохара.

Министерствашка беча балха тIехь пайда эца беза паччахьалкхен комитеташкарчеи совнархозашкарчеи дикагIболча нахах санна предприятешка болча дикача нахах а. Къоначеи къаьначеи кадрай нийса лоархIам а беш де деза из гIулакх. Хьалхле лелаеча посташка хьаккхашта увттабе беза хIама леладе ховш бола къона болхлой.

Кадрашцарча балха хIара денна хьалхле лелаелга, тхона хетачох, министра цхьан заместитела тIаллилла деза. Из, новкъостий, формальни гIулакх дац. Цо йиш хулийтаргья кадраш харжара, уж дIа-юха нийсъяра, кийчъяра, юхакийчъяра гIулакх дикка тоаде, цунах лаьца дийцар укхаза къамаьлаш даьча новкъосташа. Кхеталеш ма дий, цу гIулакхо кадраш харжарах бола бехктокхам цхьаккха дича а министерствай коллегаштеи министраштеи тIера баккхане а дIа ца боаккхилга.

Совнархозашка болх бе шоай хана кIезига бахканзар производства дика командираш, йоккха опыт, лакха говзал йола специалисташ. Шоай къахьегамцеи ховш хиларцеи доккха дакъа лаьцад цар промышленность дегIайоалаеча. Совнархозий, паччахьалкхен комитетий, дIайоахача кхыча органий цхьаккха болхло шеквала вагIац ший опыти знанеши майоагIара дIаяхийта йиш хургхиларах. Вай дукха гIулакхаш да, новкъостий, бе болх массанена а хургба, цу гIулакха сагота хила вай декхарийла а да.

Iилмана-техникана карагIдаьннараш юкъедоаладара министерствашта доккха новкъостал де декхарийла я Iилмаи техникаи Госкомитет. Цхьаккха дича а хилийта йиш йолаш дац вай промышленноста керттерча хьаштех из лоархIаме орган хьада хилар, цо книжкай тархена болх беш хилар.

Промышленноста доал дара кердача органаша йоакхо е еза шоай Iилма-тохкама институташа шоай решенеши рекомендацеши бахьан йизза бехктокхаме хургйолаш. ДIаяьккхача мегаргья ца эшаш йола параллелизм, цкъаза дагалаьца, перспектива йоацаш, цхьаккха пайда баргбола хIама ца доаллаш йола дукха темаш бахьан долаш низаши средстваши вIашагIъяхьа йохаеш хилар.

Промышленноста деш дола доал хувцарои боахама хьалхле лелаеча экономически методаш лакхъяра гIулакхашеи халкъа боахаме планированегара, тIаккха, планови органашкара кхы а доккхагIлараш дIадех.

Вай цкъа а доацаш дуккхаза дийцал вай планаш перспективни яраш санна шера яраш а Iилма ларда тIа уттае еза, Iилма ларда йолаш а йизза баланс оттаяь а хила еза, яхаш. Оалаш новкъа дале а, из хIанз а дуденнадац вайна. Укхаза Пленуме, къаьстта аьлча къамаьлаш даьча Д. А. Кунаева, П. М. Машерова, А. А. Кокарева, К. А. Новикова, кхыча новкъосташа вай планированена юкъера цIенхашттарча кхоачамбоацарий дукха масалаши цу кхоачамбоацарех тIехьагIа хьахулараши доалалир. Промышленность дегIайоагIача хIанз а йолаш я диспропорци, дукхагIа хул хьалъеш латтача гIишлоний йистеланза йола обьекташи дIаоттаянза йола оборудовании, йIаьххача хана цхьаккха пайда а ца беш уллийт ахча а материальни ресурсаш а. Уж кхоачамбоацараш дIадахара тIехьа беш бола болх, бакъдар аьлча, чоалхане гIулакх да, бакъда, бе безаш ма ба из, центра а республикай а юкъарча низашца.

Вай планехи планированехи кхоачамбоацараш доахкаш хиларaи уж кхоачашъяра кулгалхой цхьаолча даькъо нийса гIулакх леладеш ца хиларaи тешал ду планаш оттаяьннача хана чухь тайп-тайпара показателаши заданеши хувцаш хиларо. Каст-каста нийслуш да предприятей е совнархоза кулгалхоша из яле а вож яле а задани хувца аьна дош оттадеш, цкъаза духхьал шоаш из кхоачашъелга во вIаштIехьдаккхарах а оттадеш. Иштта йола предложенеш хьаллоацаш а уж чакхъяха гIерташ а йола партийни организацеш а нийслу.

Ерригача звеношкара планови болх тоабе беза, предприятешкара доладенна центральни планови органашка кхаччалца. Боахам биллара Iилма хьисапе хьалхле лелаеш йола бокъонца йола штаб а хинна дIаотта еза вай планови органаш. Планаш уттае еза общества долаш долчеи хила тарлуш долчеи хьаштий бизза лоархIам бара ларда тIа, йолаш йола торонаши ресурсаши дика йовзаш. Шаьхха хIама хилчеи плана тIа оттадаь доаца керда декхараш кхоачашдараи паччахьалкхенга кхоачамболлаш резерваш хургйолаш технически прогресс сихъярца дувзаденна деррига дешаш планашка гIолла кхоачашде деза.

Вай къаьстта чIоагIа хьожаш къоастабе беза планови органашка, эггара хьалха СССР Госплана балха тIа бохийта эггара чIоагIагIа опыт йола, эггара йоккхагIа говзал йола, тешамера болхлой, дукха экономисташ. Госплан хила еза, В. И. Ленина яьхача тайпара, хIама ховш-довзаш бола нах, эксперташ, Iилмаи техникаи викалаш юкъе болаш. Халкъа боахама доал деча юкъе Госплана лоархIам, ший лоIаме хилар, цун сий лакхде деза.

Лоацца аьлча, планировани еча юкъера ший хьаштдар деш хилари субъективизми цIеньяь дIаяккхара долла хIама де деза. Планови органий болхлой болх бе декхарийла ба духхьал объективни экономически расчеташца хьалхле а лелаеш, из де торо хила а еза цар.

Новкъостий! Промышленноста деш дола доал тоадара, планировани тоаеш эргаяккхара, промышленни производства экономически стимулировани лакхъяра деш долча, Пленумо чIоагIдергдолча гIулакхаша тIагIертта дIадех вай парте организаторски политически балха боарам чехка лакхбар. Духхьал дIаала доагIа: нагахьа санна вай хIанз е лерхIа экономически мероприятеш ерригача парте, коммунистий дуккхача миллионех латтача дерригача эскаро балхаца хьал ца лоаце, вайна уж толамца чакхъяха могаргдац.

Союзни республикай ЦК-ай, парте крайкомий, обкомий, горкомий, райкомий, ерригача партийни организацей балха тIехь керттердар да хIана вай Пленума решенеш шерра дIайовзийтар. Вай решенеш ерригача партега, хIара коммунистага, берригача къахьегамхошка дIайовзийта еза. Iалаьмате боккха лоархIам болаш да хIара советски саго Пленума решенеш хIана яь я, вай промышленности ерига экономикеи дIахо дегIайоалаеча, халкъа материальни хьал-торо лакхъеча фу лоархIам болаш хургья дика кхетадар. ХIара болхло, техник, инженер производство тоаеш эргайоаккхача юкъера ший лоархIам гуш, ший бехктокхам бовзаш хургвола хIама де деза. ЦК Пленума решенеша пропаганда еча дукхха хIама ду а хургда, де декхарийла а да кепа йоазув, радио, телевидени, вай пропагандисташи агитатораши.

Массаза а партийни организацей керттера теркам тIабодащ хила еза промышленноста экономика эггара керттера проблемаш. Цар декхар да боахама доал дара материальни стимулироване принципаши кхыйола экономически методаши нийса юкъейоалаяр, болхлой, инженерно-техническии болхлой, гIулакхерча наьха творчески инициатива мамогга дегIайоалаяр.

Кхеталеш хила деза промышленноста хьалхле лелаеча вай де лерхIа хувцамаш чакхдахарои экономически стимулех пайда эцарои вай ерригa индустри лакхъяра эша хьалаш хьадарал совгIа, ше хьийгача къих хьахур довзара бола предприяте коллектива а къаьсттача хIара болхлочун а безам лакхбергболга.

ХIанзчул а дукхагIа беркат доалаш хургба предприяте коллективо беш бола дика болх, хьахургья заводашта нах чубаха цIенош, берий керда бешамаш, культурно-просветительни учрежденеш, спортивни сооруженеш, кх. я. хьалъяра кхы тIа эша фондаш. Из лоархIам бола гIулакх йизза ларда а йолаш белгалдоахар Пленуме къамаьлаш даьча дуккхача новкъосташа.

ХIанз йохкаш йолча министерствашта хьалхашка латта доккхий декхараш толамца кхоачашдара къаьстта бехктокхам тIабож министерствай партийни организацешта. Министерствай парткомий секретарий посташка могабе беза йоккха говзал, опыт йола партийни болхлой. Министерствай парткомаша хан-ханнахьа хьахайта деза КПСС ЦК-га партийни организацей болх мишта латт, министерствай аппарата болх тоабара шоаш ду гIулакхаш.

Промышленни предприятей бокъонаш шеръяларцеи уж чIоагIа шоай лоIаме хургхиларцеи дувзаденна къаьстта лакхлу лохехьарча партийни организацей, вешта аьлча производства гIулакхаш къестадеччарча ячейкай лоархIами бехктокхами. ХIанз юкъарчал доаццаш предприятешка увтта а ергья, юххера чIоагI а ергья дукха планови показателаш; белгалйоахаргья производство шеръяреи керда техника юкъейоалаяреи перспективаш.

Цу хьалашка предприятей юххьанцарча партийни организацеша кIоаргагIа дувца деза производственни балха дешаш. Цхьабакъда, хьалха а санна, юххьанцарча партийни организацей керттера декхараш долаш бус наьаца, халкъаца, вай болхлой классаца беш бола болх. Болхлой класс хила а хиннай, йолаш а юс материальни рузкъаш керттера хьадер йолаш; болхлой классо вай инженерно-технически интеллигенцеца цхьана ший къахьегамца, шийна ховш долчунца кхоачашъю халкъа боахама планаш.

Цунца дувзаденна са белгалдаккха безам бар болх бе материальни безам хилара фактор моральни стимулех шерра пайда эцарца, коммунистически кхетам лакхбаларца нийса ювзаш хилара боккха лоархIам болга, цунах нийса дийцар ше къамаьл деш укхаза нов. И. Г. Егорычева.

Промышленноста, гIишлошъяра, транспорта юххьанцарча партийни организацеша йоккха опыт Iоаяьй боахам хьалбара кулгалдеча, халкъа боахама планаш кхоачашъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме. Технически прогрессе, продукце дикал лакхъеча, боахама расчет лакхъяраи рузкъа кходара режимаи тIехьа лоаттабеча къовсаме дIадоладаьча дуккхача патриотически гIулакхий инициатораш я уж.

ХIанз юххьанцарча партийни организацешта хьалхашка кхы а доккхагIдола декхараш латт. ХIанз къаьстта лоархIам болаш да планаш кхоачашъяраи экономически показателаш тоаяраи, вай боахам хьалбеш йоаккхача ерригача хана даиман а геттара боккха лоархIам болаш хьайоагIа социалистически яхь йоаржаяра тIехьа лоаттабеча къовсаме партийни организаце инициатива а почин а хилар, цун лоархIам лакхбалар.

Партийни организаце балха тIехь йоккха моттиг лаца йоагIа рузкъан кхом бара тIехьа, рузкъа лорадара тIехьа лоаттабеча къовсама дешаша. Бакъда, из керда гIулакх дац. Парте цкъа а доацаш дуккхаза оттадаьд из. Цхьабакъда, дIахьалхашка долхача вай боламца халкъа боахама масштабаш лакхъяларца цхьана рузкъан кхом бара тIехьа лоаттабеча къовсама лоархIам тIа-тIа дукхагIа лакхлу. Производства хIанз болча боарамах материалий е балха хана процента доккха доаца дакъа дайча а из йоккха цифраш лоацаш хул, мехка Iалаьмате доккха зе ду.

ХIара парторганизацена, хIара партийни вожака карагIдаьнна дика гIулакх лархIа деза, нагахьа санна предприяте царна берригача коммунисташа, берригача болхлоша паччахьалкхен средстваш кхояра, бедалах, материалех, оборудованех дикагIа пайда эцара уйла ергйолаш кхетам бала хойя.

ХIанзарча Пленумо цIенхаштта дола декхараш оттаду теоретически фронта болхлошта хьалхашка. Парте дог доах общественни Iилмай викалаша марксистско-ленински экономически теори дегIайоалаяра юкъе доагIаш дола дакъа лоацаргхиларга.

Коммунизм хьалъеча хана халдала хьахул дуккха ира проблемаш, шоаш практически чакхъяхара кIоаргга теоретически разработка яр дIадех цар. Тахан, масала, хьалхарча плане увтт шерра яржаш латтача Iилма-технически революце хьалашка боахама социалистически расчет, экономикана планах доал дара, прибылах, маьхах, кредитах, премеех, боахама договорех, и. кх. пайда эцар, социалистически промышленноста организацехи цунна доал дарахи бола хьехам оттабар, централизированни плановани предприятеш экономически шоай лоIаме хиларца ювзар, кхыдараш санна дола дешаш. Уж деррига дешаш хIанз вахаре къаьстта лоархIам болаш да. Боахама керттерча проблемай хьакъе теоретически гIулакх долаш хиларах керттера а хувца йиш йоаца а Iилмахой, теоретикий, пропагандистий балха тIара васкет хила деза.

Иштта лакхбе беза вайцига моастагIал долча идеологе викалаша парте чакхйоахача экономически мероприятей чулоацам харцахьбаккха гIерташ леладеча гIулакхашта духьалара къовсам а.

Партийни организацей керттерачарех цхьа декхар да кадраш харжар, уж дIа-юха нийсъяр, царна кхетам балар. Кадрашцара болх — из парте балха керттера гIулакх да, цун керттера йоакхо я. Дувца дезаш дац йоккха говзал йолча кадрашца промышленность Iалашъяра парте дукха хIама даь хилар. Цхьабакъда, укх тIехьарча хана цу дешашта тIабохийташ хинна теркам мелбаьбар.

— Кадрашта кхетам балара даькъе бе безаш боккха болх латт партийни комитеташтеи парторганизацештеи хьалхашка. Из кхы а чIоагIагIа эшаш ба, хIана аьлча укх тIехьарча хана вайцига хьахиннай цхьаццайолча моттигашка местничество санна йола зенне тенденцеш. Цкъаза укх тайпара а хул вайцига: цу е вокх республико е экономически района совнархозо цхьа дефицитни продукци арахец, хIаьта гIулакх из дIа-юха нийсъярга дIакхаьчача, тIаккха бокъонца еш йола йоакхо «духхьал ший» потребителий хьашташи дезараши кхоачашдара мара еш яц. Уж Iалашъю цар совлен продукцеца, кхыметтел резервашца а, хIаьта кхыча республикай е кхыча экономически районий потребителий поставкаш кхоачашъелга башха де дезац а лерхIац, межреспубликански поставкаш кхоачашъелга дохадеш моттигаш я. Фуд из, новкъостий, ше маярра йола местничество хьахилар мара, цхьаккха дича а вай социалистически паччахьалкхен вахаре хила йиш йоаца зуламе явлени хьахилар мара!

Иштта а хул, цхьа моллагIча экономически района кулгалхой гIерт шоайцига оборудоване из е вож тайпа арахеца, из тайпа оборудовани кхыча районе арахецилга паччахьалкхенна пайданегIа доллашехь. Уж ерригаш а харцахьара тенденцеш я парти декхарийла я хан-ханнахьа а тIагIертта а царца къовсам лоаттабе. Местничествах доалача зенах-зуламах цхьайолча республикайи экономически районийи хьашташ кхетамца вай дезагIа лерхIача вай сийлахь-йоккхача Даьхен ерригпаччахьалкхен хьаштащца лархIа дезаш хилар нийса дийцар укхаза нн. В. П. Мжаванадзе, В. Ю. Ахундова, кхычар.

Вай промышленность, берригa вай халкъа боахам лакхбала йиш яц берригача мехка боахам цаI болаш дегIабара ларда тIа мара. Духхьал цунца хьалхле лелайир ЦК Президиумо укх Пленуме ювца уж юкъейоалаеш. Де лерхIа гIулакхаш чакхдахаро кхы а дикагIа гIо дергда вай мехка ерригa экономика лакхъяра, Советски Социалистически Республикай Союз чIоагIъяра.

Коммунизм хьалъеча парте лоархIам лакхбара лини хадданза дIа а кхухьаш, вай декхарийла да из лини кхоачашъяра эггара хьалха советашкара, профсоюзашкара, комсомолагара а дехаш, ерригача организацешкара цар болх дикагIа белга хьадехаргхилар цIаккха диц ца далийта. Вай теш советски органаша, профессиональни союзаша, ленински комсомоло хIанзарча Пленума решенеш кхоачашъеш хиларца дувзаденна дола доккхий декхараш дикагIча тайпара кхоачашдара де мел дезар дергхиларах.

II. КПСС ЦК мартовски Пленум—парте юртарча политика йохаргйоаца лард

Новкъостий! Юртбоахама производство дегIаахара дешаш укх ЦК Пленуме лаьрххIа хьажа оттадаь хIама деце а, мукъа ба сона КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа юрта боахаме эттача хьалах лоацца дувца.

ЦК членашта хов партеи халкъои чIоагIа раьла хиннеи чIоагIа хьаштдолаши КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш тIаийца хилар. Уж решенеш кхоачашъяра йола итогаш шеррача планах ювца хIанз а хьалха да. Бакъда, хIанз массанена а гуш да юрта цар политически уйлеи къахьегама хьинари лакхдаь хилар. Укх шера юртбоахама балхаш динагIа вIаштIехьдаьха ду, толамца эшаю ха во оттарца дувзаденна хулаш йола халонаш. Царех керттераяр я массанахьа а хIана яц аьнна шийла а чIоагIа йIаьхьенна а бIаьсти хинна хилар, цхьайолча ялат доаккхача йоккхийча районашка декъа ахка а отташ. Цу халонех лархIа доагIа укх шера Средни Азе районашка — боамби баккхара керттерча цу моттиге хий ца тоъар а.

МалагIча хьале яьча итогех дувца мегаргда Пленума?

Украине, Кубане, Центральни Iаьржача лаьттани Iаьржа доацача лаьттани зонай районашка, Белоруссе, Прибалтике дика хьийкъад ялат а кхыйола культураш а.

Йоккха йокъал оттар бахьан долаш Казахстане, СибарегIа, хIаьта иштта Поволжье цхьайолча областашка эсала хиннад ялат.

ХIанз а мартовски Пленума решенеша маяххара дIахо еш я хлебозаготовкаш. Хетаргахьа, планах кийчде оттадаьчул лохехьа хургда ерригача паччахьалкхено кийчдеш дола ялат.

Мехка ялата продукташ эшара хьашташ лерттIа кхоачашдара диза дарг мел доацар дир КПСС ЦК-си СССР Министрий Советои.

ДIахо йодача хана бахача наха маьхк дикагIа а дукхагIа а хилийта лерхIаш гIулакхаш ду КПСС ЦК-си СССР Министрий Советои.

Укх шера дуга дукхагIча лаьтта дIадера тIехьа боккха болх баьб. Дуга дувш дола лаьтта 10 процент дукхагIа хиннад укх шера.

Укх шера дукхагIа хила йоагIа крупай культураш, къаьстта дугеи гречихеи.

Кхашкара йоалача кхыча продуктех аьлча положени укх тайпара хул. Узбекистана, Таджикистана, Казахстана, Армене колхозхоша, совхозий болхлоша, специалисташа, хIаьта иштта партийнии советскии органаша дукха къахьегар бахьан долаш дика хьалкхебаьб боамби. Из культура кийчъяра паччахьалкхен план кхоачашъергья. Массане а кхетаду вай мехка экономикана из мел боккха лоархIам болаш да.

Украине, Российски Федераце, Белоруссе, Молдаве, Киргизе, Казахстане шекара свекла хьалкхееш баь боккха болх белгалбаккха боагIа, укх шера во хьийкъаяц вай из культура, промышленноста болх дика бича цо йиш хулийтаргья шекар даккхара план кхоачашъе. Из а халкъа боахаме чIоагIа йоккха показатель я.

Бизза кхоачамбилла хургья валовой лаьрхIа чуэца даьтта доаккха культураш, эггара хьалха гидуаргаш а йолаш. Оттаяь план кхоачашъе а укх тIеххьарча пхе шера юккъера лаьрхIача хинначул 1 мл. тонн дукхагIа кийчъе а йиш хургья гидуаргаш.

ХIанз массанахьа чуэцаш латт коартолаш, баьца дааргаш, сомаш, комсаш. Цу продукташца баха нах Iалащбе йизза торонаш я.

Шоана ма хой, новкъостий, укх тIеххьарча хана хьайбай боахамера гIулакхаш дика доацаш хилар вай, къаьстта 1963 шера. ХIанз из боахама дакъа дегIадоаладара белгала хIама деш да. Укх шера дукхагIа дийбад хьайбаш, лакхъеннай продуктивность. Масала, берригача мехка гIолла юкъера лоархIаш цхьан Iаттагэра бархI бетта 283 килограмм дукхагIа яьккхай шура.

20 сентябрь тIакхоачаш 1964 шера цу хана ийцачул 28 процент дукхагIа ийцай шура. Соахка цу хана ийцачул дулх 15 процентии фуаш 30 процентии дукхагIа ийцад.

Союзни республикай Министрий Советийи Компартей ЦК-айи доклада тIара гуш да дулх, шура, фуаш, тха кийчдара шера оттаяь планаш берригача мехка гIолла тIеххкхоачашъергхилар.

Йокъал эттача цхьайолча районашкара дIайиккхача, хьайбаша Iа доаккхилга дика вIаштIехьдоалаш латт. Цо хьахулийт дIахо йодача хана хьайбай боахам дегIабоалабараи цун продуктивность лакхъяраи эша хьалаш.

Оттадаь хинна довзаш дола доазонаш дIадаьхачул тIехьагIа колхозхой, болхлой, гIулакхерча наьха шоай доалахьарча боахамера хьайбаш а дукхагIа хиннад.

Цу дерриганеша укх шерре а йиш хилийтар баха нах шурий продукташца, дулхаца, дулха продукташца дикагIа Iалашбе. Цхьабакъда, юртбоахама из дакъа тIехьадусаш хилар дIадаккхараи баха нах хьайбай продукташца бизза Iалашбараи хIанз кIезига хIама дац вай де дезаш.

Юрта боахам лакхбара мартовски Пленуме экономически мероприятеш а оттаяь, вай парте боккха гIа баькхар. Вай хьалхагIа а дуккхазза белгала мадаххара, цунца кхоачаш хинна ялац юрта боахам дегIабоалабара дIахо вай еш йола йоакхо. ХьатIахулача пхе шера оттаьча вай планаш тIа лерхI автомобилаш, тракторaш, юртбоахама кхыйола техника хьаярга дикка суммаш дIаяхийта. Химически удобренеши ядохимикаташи ергйола предприятеш дегIаахара а керттера декхараши боарамаши къоастадаь да, цунах, массанена а хетачох, вай кхашка культураш дика хьахиларен уж чIоагIа хьувкъареи цIенхаштта йола фактор хургья.

Белгалдаккханза даргдац вай паччахьалкхен аппарата цхьайолча звеношка—Госплане, министерствашка тайп-тайпарча ведомствашка кхыдола гIулакхаш тоадара, юрта боахама чотах «цифраш» нийсъяра, колхозийи совхозийи хьаштащца лархIара тIаерзаяь йола уйла хIанз а дIа ца ялар. Мамогга юрта боахама новкъостал дар ЦК мартовски Пленума решенеша декхар даь тIадожадешше а хулаш да из.

Иштта йола тенденцеш чIоагIа кхераме я вай юкъарча гIулакха, хIана аьлча юрта боахам лакх ца бича коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдулургда ала хала да. Мартовски Пленума решенеш хьадда а йизза а кхоачашъелга юрта боахама новкъостал делга тIадиллача берригача болхлошкара, министерствашкара, ведомствашкара хьадеха декхарийла да вай.

Юрта боахам лакхбара уттаеча воай планаш тIа белгала ца даьккхача даргдац вай мехка тайп-тайпарча районашка ха во оттаро боккха Iоткъам беш хилар. Ховш ма дий, вай мехка оахаш долча лаьттай дикка доккха дакъа кхоачамхиллал йоачаи ца хулача уллаш хилар. Из хул цкъаза юртбоахама продукци яккха вай чIоагIа хьегаш дола къа доадеш дола керттера бахьан. Прогнозий Центральни института даннеех 1930 шера денз 1965 шерага кхаччалца йолча хана, вешта аьлча 35 шера йоккха йокъал хиннай Саратовски областе 10-зза, Куйбышевски—12, Волгоградски — 15, Астраханськи—18, Ростовски — 12, Ставропольски крае — 14. Украине, керттерча даькъе цун къулбехьарча областашка, цу хана цхьайтта шера йокъал хиннай.

Вай мехка вокх дакъа тIа — Белоруссе, Прибалтике, Украина Полесье, РСФСР Iаьржа доацача лаьттан зоне юртбоахама лаьтташта чIоагIа Iаткъаш йоачаш хул, кхыметтел ушалаш а отташ.

Цо вайга массанега а вай мехка колхозашкеи совхозашкеи лаьтташка хий дуллаши мелиораци еши цIенхаштта балхаш данза дарг ца хилара уйла яйт. Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи заданех юрта боахама Министерствас, хин боахамеи лаьттана хий дилларeи Паччахьалкхен комитето, СССР Госплано, юртбоахама Iилмай Академе союзни республикашца цхьана лаьтташта хий дилларeи мелиораци яреи хьакъе йоккхий мероприятеш чакхъяхара предложенеш оттаеш я. Из дош лаьрххIа дувца лерхI оаха.

Новкъостий! Юрта боахам дIахо дегIабоалабара дешаш хьалха а санна ерригача парте, дерригача халкъа уйла тIайохийташ хила деза. Мартовски Пленума решенеш майоаггIара чакхъяхаро йиш хулийтаргья вай юртбоахамга продукташ хадданза дукхагIа яха.

ЧIоагIа пайдане хургдар союзни республикай Компартей ЦК-ша, парте обкомаша, крайкомаша, райкомаша партийни организацешка, колхозхой, совхозий болхлой собранешка юрта боахама шера а КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра а итогаш ювцаре, хьайбашка Iа дика даккхийтара, бIаьсти культураш дIаера чIоагIа кийчо яра хьакъерча гIулакхий программа оттайоре. Лоацца аьлча, лаьтта леладара культура а ерригa юртбоахама производство а дIахо лакхъяра, колхозаши совхозаши экономически чIоагIъяра тIехьа керда гIа боаккхаш хиларца дувзаденна деррига дешаш дувцаре.

III. Дунен халкъашта юкъерча вахара цхьадола дешаш

Новкъостий!

Иштта Пленумга хоам банза баргбоацаш лоархI ЦК Президиумо дунен халкъашта юкъерча цхьадолча дешай хьакъехьа а.

БIарчча хьайийцача дунен халкъашта юкъерча хьалашка белгалйоалаш я керттера тенденци — дунен социализма низаш дегIадахкари чIоагIдалари, хьалха тоIадаь даьхкача халкъий къаман-кортамукъален революци толаме дегIайоагIаш хилар, дунен капиталистически система кхы тIа а меллуш хилар. ПаргIатонгеи прогрессагеи долха халкъаш юхакъовла, социализма низаш меллегIерташ, бухъювлаш латта шоай позицеш чIоагIъе е кхыметтел, вIаштIехьдаргдолаш моттиг хуле, карарадаьнна хIамаш юхадерзаде безам болаш бола Америка ВIашагIкхийттача Штаташта керте латта империалисташ низаш дарген агрессеген боал, герз кара а ийце кхыча мехкийн халкъийн чурча гIулакхашта юкъе гIерта болалу. Цо, бакъдар аьлча, цIенхаштта чоалхане доаккх дунен халкъашта юкъера хьал. Цу доллача хIамаша вайгара дIадех дукхагIа фел йолаш, Советски Союза оборонни низи арахьара политически позицеши чIоагIъяра цIаккха а лаьгI ца йолийташ уйла тIайохийташ, социалистически мехкийн дунен коммунистически боламеи цхьоагIо чIоагIъяра чIоаггIа оарцагIдоалаш вай хулга.

Вай арахьарча политика маIан, нагахьа санна лоацца дийцача, сенах латт аьлча, из латт, дунен социалистически содружество мамогга чIоагIъярах, халкъий кортамукъален къовсам хьаллацарах, лаьттан тIа машар лоаттабарах. ХIаьта вай из да а ду. Воай дипломати хьинарегIа, тIатаIашагIа хилийта гIерт вай, хIаьта цунца цхьана, маькарагI а лоралуш а да.

ТIеххьара бетташ белгалдоал дукха кхыча мехкий правительственнай партийно-правительственни деле-

КПСС ЦК ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА КЪАМАЬЛ

тацеш СССР-е ахарца. Вай паччахьалкхени политически деятелаш а кIезига ихабац дунен тайп-тайпарча мехкашка. Бакъдар аьлча, цунца чакхдоалаш дац вай арахьара политически гIулакхаш. Цхьабакъда, кулгалду деятелаш визитацца дIа-хьа ахаро тешал ду вай мехко арахьара политика лаьрххIа лелаеш хилара.

ХIара керда енача делегацеца переговораш, беседаш яр — из я из бале а е кхыбале а болча мехка е зежарашха йолча парте политика дикагIа йовзара, воашта хетарех, воай политиках дикагIа дIакхетабара, цу тайппара дунен тIа хулача событешта пайданагIа йола влияни яра йола кхы цхьаькха торо а.

Вай мел яь переговораш хьадда, шоай цхьа никъ болаш яр. Цига дийцар экономически, политически, кхыдола лоархIамера дешаш.

Нагахьа санна социалистически мехкий хьакъехьа дувце, укх шера вай тIаийцай Монголе, Венгре, Югославе, Румыне, ГДР, Чехословаке, Вьетнама, Болгаре, Кубай делегацеш. Шоай аргIанна Ханое, Будапеште, Варшаве, Праге, Берлине, Софе, Бухаресте, Пхеньяне, Улан-Баторе яха хиннай ЦК Президиума членаш керте бола советски партийни правительственни делегацеш.

Социалистически мехкийи вежарашха йолча партейи викалашца хиннача переговораша лийрхIар дунен социализма системаи дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламеи цхьоагIо чIоагIъелга дар.

Москве, Ханое, Пхеньяне вьетнамски корейски новкъосташца хиннача беседаша йиш хилийтар позицеш вIаши кхетае, паччахьалкхенашта юкъера а партешта юкъера а контакташи бувзамаши чIоагIдара хьакъехьа барт вIаштIехьбаккха.

Польски, Чехословацки, немецки, венгерски, болгарски, румынски, монгольски, кубински доттагIашца хиннача беседашка керттера уйла тIайохийташ яр хьадда йола экономически проблемаш, хIаьта иштта вай мехкий арахьарча политикана координаци ярца ювзаенна йола проблемаш а. Вай раьза да цу переговорех хьахиннарашта.

Нагахьа санна барт цхьоагIон гIулакхий экономически оагIув ювце, цига вай вежарашха долча мехкацца массе оагIорахьара раьза хилар вIаши юкъерча экономически новкъостала Совет чIоагIъе. Вежарашха долча социалистически мехкий экономисташца цхьана СЭВ-а болх тоабара гIулакха дуккха лоархIамера дешаш дувца дезаш, къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически хьисапе бекъилга дегIаккхувлара йоагIаш йола рекомендацеш кийчъезаш ба вай экономисташ.

Вежарашха долча мехкий делегацешца переговораш еча хана экономически барт-цхьоагIон гIулакхаш шин оагIорахьара леладара дешаш а дийцар. Шин оагIон правительствашкара органаш вIашагIйохка аьчна соцам баьб Югославеца, Румынеца, ГДР-ца леладеча экономически барт-цхьоагIон гIулакхашта.

Вежарашха долча мехкашца лоаттадеча экономически бувзамий хьакъехьа дувцача хана са белгалдакхха безам ба оагIонашта гIойле йолаш из гIулакх хилар.

Бакъдар аьлча, оагIонашта гIойленна хиларах доалаш дац гIулакх. Данза даргдоацача метте, чрезвычайни экономически политически хьалаш этгача хана, вежарашха долча мехкашта юха ца дехарг новкъостал а ду вай, масала, Вьетнама из деча тайпара. Из вай интернациональни декхар да, из эггара чIоагIагIчеи дукхагIа дегIаеначеи социалистически держава декхар да. ХIаьта из декхар вай кхоачаш а ду.

ЧIоагIа уйла тIаяхийтай социалистически мехкий арахьарча политикана координаци яра, белггала аьлча, ВIашагIкхийттача Къамий Организацеи цун специализированни органашкеи цхьан бартаца вай гIулакхаш леладара. Дийцад Варшавски договора организаце гIулакхаш эргадаьха тоадара хьакъехьара, цу договорю яхачул дIахо ца доалаш актуальни проблемаш ювцара массазареи оперативни механизм вIашагIйолланза ярг ца хилара хьакъехьара дош.

Чоалханерча дунен халкъашта юкъерча хьало социализма мехкий тIема сотрудничества дешай къаьстта терко е езаш хулийт вай. Цу даькъе дукха болх беш ба: герза стандартизаци ю, тIема кийчо яра опыт дIа-юха йовзийт, цхьана маневраш ю.

Уж деррига дешаш кхоачашдаво новкъостал ду социалистически системеи дунен аренера цун лоархIами чIоагIбара. Деррига а чулаьцача тешшаме ала йиш йолаш да, Европерча вежарашха долча социалистически мехкащцара Советски Союза гIулакхаш цIенхаштта тоаде вай вIаштIехьдаьнна хилар. Из бахьан долаш социалистически мехкий союз дикка чIоагIъеннай, авторитет дукхагIа лакхъеннай дунен халкъашта юкъе екача, Варшавски договоро вIашагIтехача паччахьалкхений оала.

Октябрьски Пленум хинначул тIехьагIа дIабахача бетташка КПСС ЦК-ас Москве тIа а ийяьй, переговораш а яьй коммунистически болхлойи партей дуккхача делегацешца. Лакхе аз йийцача, социализма мехкашкарча делегацеел совнагIа вай вIашагIкхеташ а къамаьлаш деш а хиннад Латински Америка дерригаш а хIана дац аьнна долча мехкий, Итале, Франце, Англе, Малхбузен Германе, Финлянде, Бельге, Португале, Испане, Индонезе вежарашха йолча партей а цхьайолча кхыча партей а кулгалдеча деятелашца. Вай геттара пайдана а лоархIаш а йола беседаш яьй, эггара хьалхарча аргIанна, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяра, империализманеи империалистически агресенеи духьала лоаттабеча къовсаме из кхотабара хьакъехьа. ВIашагIдеттадаларо, вайна хетачох, новкъостал даьд коммунистий дерригдунен эскара мугIарий цхьаьагIо чIоакIъяра, вежарашха йолча партешцара вай бувзамаш дегIадоаладара.

Цунца цхьана, бIарга ца го йиш яц социалистически мехкаши дунен халкъашта юкъера коммунистически болами кхотабара наькъа тIа хIанз а халонаш кIезига ца хилар.

Цхьа шу гаргга дIадаьннад советско-китайски гIулакхаш тоадаргахьа а КПСС-аи КПК-аеи юкъера цхьоагIо принципиальни ларда тIа юхаметтаоттаяргахьа а бода никъ вай парте лаьцача хана деназ. Цу оагIорахьа массехк боккха гIа баькхар вай. Халахете а, ца аьлча даргдац, КПСС-а уж гIулакхаш КПК-а кулгалхоша хьаллаьца ца хилар.

КПСС ЦК Президиумо лерхI, из иштта дале а, барт вIашагIа ца кхетийта дешаш къоастадергдола, советски китайски халкъашта юкъера, вай партештеи мехкаштеи юкъера доттагIали барт-цхьоагIон гIулакхаши юхаметтаоттадергдола наькъаш лохаш вай леррагIа дIадаха дезаш хилар.

Вежарашха долча мехкий викалашца вай яьча переговорашка йоккха моттиг лаьцар Вьетнамерча хьало.

Советски Союзо кхоачаш а даьд, кхоачаш а ду вьетнамски халкъа хьалхашкара шийн интернациональни декхар. Вай вьетнамски новкъосташта доккха новкъостал да а даьд, да а ду. Вай хIанзле а дахьийтад ДРВ-ена тоъал дукха герзи тIема гIирси.

Вай никъ сенах латт аьлча, из латт, Вьетнама Демократически Республикана американски агресси юхатохара эшшаш дола новкъостал, — материальни санна, иштта политически а, — цунна дарах. Вай леррагIа хьаллоац империалистически агрессена духьала къовсам лоаттабеча вьетнамски халкъа новкъостал дар духьа вежарашха долча дерригача социалистически мехкий низаш вIашагIтохар.

Массехк дош аргда аз капиталистически мехкащцарчеи «кховлагIа дуне» аьле цIи йоаккхача паччахьалкхенашцарчеи вай гIулакхий хьакъехьа.

Эггара хьалхагIа, советско-американски гIулакхий хьакъехьа. Уж дегIаахара, белггала, тоъал доккха зе дир Вьетнамерча событеша. Кхетадергдолаш дIааьлар вай США кулгалхошка, вайна юкъера гIулакхаш тоалулга вежарашха болча социалистически мехка — Вьетнама духьала американски империализмо герзаца лелаеча агрессеца тардала йиш ца хилар.

Цу тайппара, ВIашагIкхийттача Штаташцара вай гIулакхаш дикка чоалхане а даьннад, лоацаденнача латтийсара тенденци гучахьа йолаш а да. США-цара вай гIулакхаш дIахо дегIадоагIилга цу мехка кулгалхоша социалистически мехкашта духьала шоаш лелаеча агрессеи кхыча халкъий чурча гIулакхашта юкъегIертарем политика йитара тIадерзадаь тоъал кхетамера гIулакх дарах тийша хургда.

Англе лейбористски правительства вIалла шек а йоацаш Вьетнамера американски агресси хьаллоацача позице тIа оттари цу тIа кхы а ФРГ-ена ядерни герзага бода никъ хьабеллаш йолча атлантически ядерни низаш оалаш дарий проекта автор а хинна хьаоттари бахьан долаш Англецара вай гIулакхаш дегIадоагIилга а иштта, бакъдар аьлча, дикка юхадаьлар.

Германе Федеративни Республикацара вай гIулакхаш хьалхагIа а санна во долаш дус, хIаьта цу гIулакха бехктокхаме дараш цун доал ду гIозараш а да. Боннски правительства тIагIертта лелаю реваншизмаи милитаризмаи политика, малхбузен-германски военщина чIоагIа ядерни герза тIакхача гIерташ хилар, ГДР дIакъоастаяра никъ дIахо а лелабар («Хальштейна доктрина» оалаш яр) — цу доллача хIамаша хIанз вайна хьалхашка харжа дуташ дар ФРГ доал деча гIозарий политика леррагIа гучайоахаш дIадахареи цу политикана духьале яреи никъ лелабар мара кхы хIама дац. Укхаза вай гIулакх тоссаденнад Европерча реакцеи милитаризмаи керттерча центраца, США агрессивни империалистически гIозарий керттерча союзникаца, хIаьта цу хьалашка Малхбузен Германецара гIулакхаш беркатерча наькъаца дегIадахкара йола торонаш, белггала аьлча, йоацаш я. (Экономически бувзамаш шинна а оагIонна гIойле йолча ларда тIа дIахо дусаш дале а, белггала аьлча, хьалха хиннача боарам тIа латт ФРГ-ецара вай торговли).

Укх тIеххьарча хана тоъал доккхий гIанаш даьхад вай Францецара гIулакхаш дегIадоаладаргахьа. Царна юкъейоагIа торговле, Iилма-технически культурни бувзамийи даькъе яь соглашенеш, арахьара политика, цхьадолча дешашта информаци дIа-юха эцар, цхьабола паччахьалкхен деятелаш дIа-юха ахийтар.

Дуккхача лоархIамерча дешашкара Франце правительства реалистически позиции Советски Союзацара санна, иштта Европерча вокх социалистически мехкащцара а гIулакхаш дIахо дегIадоаладара тIаберзабаь французски правительства никъи теркалбича, ала йиш йолаш да, Францецарча вай гIулакхий перспективаш во йоацаш я аьнна.

Сихха-сиха визиташ йолаьй вай японеца, къаьстта а экономически гIулакхашта. Цу мехкарча доалерча гIозараща дуккхача ханна Советски Союзаца лоаттаду экономически бувзамаш дегIакхувларца цар чIоагIа хьаштдолча тайпара нийсденнад гIулакхаш. Цу цхьан ханна СССР-цара дикача лоалахочун гIулакхаш дегIакхувлара идея дика лоархIаш я японски общественни уйлан оагIонгахьара. ВIаши гIойле хургйолча ларда тIа японецара дикача лоалахочун гIулакхаш дегIакхувлара тIаберзабаь никъ дIахо бахьар пайдана а бахьа безаш а лоархI вай.

Ала дезаш да Турцецарча вай гIулакхий хьакъехьа. Шоапа дика ховш да, укх тIеххьарча бетташка дуккхача паччахьалкхени общественнийи деятелий визиташ Турцеца вай дIахьа яьлга. Турце яха хиннай советски парламентски делегаци, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр хиннав. Советски Союзе хиннаб хьалхагIа Турце кхыча мехкашцарча гIулакхий министри цул тIехьагIа премьер-министр Ургюплюи.

Цу хана хиннача контактаехи переговорехи шеко йоацаш беркат даьлар. Массехк соглашени яьй торговии экономически дешашта. Цхьабакъда, керттердар цунах латтац. Керттердар гу вайна, цхьаккха а хIаманца бакъдеш доацачеи ца хилча даргдоацаш хьалхашка этта доацачеи моастагIала а вIаши тешам бовра а гIулакхий итташ шераш даьнначул тIехьагIа тIа-тIа дукхагIа тешам боларгахьа, дикача лоалахой гIулакхашкахьа ласта вай мехкий вIаштIехьдаьнна хиларах Турцецара гIулакхаш тоадара политика леррагIа дIахо яхьа дага да вай.

Вай дела а яьй, лела а ергья Индеца доттагIал дола гIулакхаш дегIаккхувлареи чIоагIдареи политика. Цу новкъа гIолла керда гIа баккхарца белгалдаьлар укх шера аьхки Инде премьер-министр Шастри Советски Союзе вари цунца переговораш хилари.

Пакистана президент Айюб Хан Советски Союзе веначеи Москве цунца переговораш хинначеи хана деназ белггалара торонаш хиннай Пакистанацара гIулакхаш а иштта тоадара.

Пакистанаи Индеи юкъерча тIема хьакъехьара вай позици дика йовзаш я тIеххьарча хана яьча дуккхача официальни заявленеех, шозлагIа ювцаргъяц аз уж. ЦаI-м арга аз, машара йоакхо яро а Индеи Пакистанеи халкъашца доттагIлен гIулакхаш хиларо а хьалхабаьккхача машар безаши алхха шийна гIойле ца лехаши болча наькъо цу шинна мехка а дерригa дунен халкъашта юкъерча арене а вай Даьхен престиж кхы а дукхагIа лакхъяь хилар.

БIарчча хьаийцача колониальни Iазапах мукъаьнначеи шоай лоIамера политика лелае гIертачеи Азе а Африка а паччахьалкхенашцара вай гIулакхаш дикеи толамеи дегIаух.

Эггара тIехьагIарча ханах вай дувце, са укхаза белгалдаккха безам бар ВIашагIкхийттача Iарбий Республика президента Насера Советски Союзе енача визита хьакъехьара дош. Вай раьза да цунца хиннача переговорий результаташта, цар йиш хилийтар СССР-аи ОАР-аи юкъера доттагIлен гIулакхаш дIахо чIоагIде.

Вай иштта дика мах беш я Бирма Революционни совета председатель Не Вин, Гвинейски Республика президент Секу Туре, Конго (Браззавиль) Республика президент Альфонс Массамба-Деба, Угандай премьер-министр Милтон Оботе санна болча вайца доттагIал долаш йолча паччахьалкхений кулгалдеча деятелаша вIашагIкхетара итогаш.

ДегIаухача паччахьалкхенашцара вай доттагIлен бувзамаш чIоагIдарца вай новкъостал ду цар къамий лоIам чIоагIбара, царца цхьана къовсам лоаттабу вай машар бахьан долаш, империалистически агрессена духьал. Из декхар лоархIаме хиларах дувца дезе тамаш я.

Укх тIеххьарча хана чIоагIа къовсам лаьттаб ВIашагIкхийттача Къамий Организацена гоннахьа. США-и цхьабола цар союзникаши, цар шоаш оттаьча «финансови кризис» оалаш йолчох пайда а эцаш, ООН шоашта карайига, цу организацера социалистически паччахьалкхений а дукха ха йоацаш колониальни Iазапах мукъадаьннача Азеи Африкаи мехкий а позицеш йохае гIертар. Цхьабакъда, из ше лийрхIар кхоачашде, шоана ма харра, США вIаштIехьдаланзар. Эггара хьалха Советски Союзо а лоаттабеш ООН-а керттера принципаш хьаллоацаши леррагIеи чIоагIа къовсам лоаттабар бахьан долаш американций тIехьашка бовла бийзар, хIаьта Генеральни Ассамблея шийн болх вIаштIехьа долча хьалашка дIа а болабир.

Вай делегаце цига хьалхашка оттадир ши дош — «Паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъе ца гIертийтара хьакъехьа, цар лоIами суверенитети лорадара хьакъехьа», «Ядерни герз ца доаржадара хьакъехьа». Цу шинна а деша ирагIа бола бухь империализмана духьала берзабаь ба, уж шаккхе а вахаро ше хьалхадаьккха да.

Лоацца йийцача иштта я, новкъостий, укх тIеххьарча бетташка КПСС ЦК Президиумои СССР Министрий Советои баьча арахьарча политически балха эггара лоархIамегIа йола моттигаш. Цу балхо дунен халкъашта юкъера Советски Союза гIулакхаш чIоагIлу, империализмана духьала, тайп-тайпара общественни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара политика чIоагIъяр духьа, машар, демократи, къаман лоIам, социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме социалистически мехкаши деррига прогрессивни низаши кхотадара новкъостал ду аьнна хет ЦК Президиума.

Тхо дог тийша да КПСС Центральни Комитета членаша из арахьарча политика никъ могабеш хиларах **(дIаьхдаь тIоараш тох).**

* * *

Новкъостий!

ХIанз, Пленумо шийн болх йистебоаккхача хана, чIоагIа раьза а хинна белгалдаккха мегаргдолаш да Пленума беррига болх бокъонца партийни хьинар, гIулакх долаш, новкъосташка критика еш, вай социалистически промышленность дIахо дегIайоалаяра чIоагIа йоакхо еш, из бехктокхамера гIулакх лоархIаш долча хьалашка хьабена хилар.

БIаргаго хала дац, — къамаьлаш даьча новкъостех дуккхачар из белгал а даьхар, — хIанз вай дувцача дешаштеи дIаихача ЦК Пленумий — октябрьски, ноябрьски, мартовски — решенештеи юкъе духхьалара бувзам болаш а органически юкъ йоаллаш а хилар. Ленински васкеташта тешаме йола вай парти нийса йода коммунизм хьалъяра дерригача доакъошта партийни паччахьалкхени кулгалдара формаши методаши эргайоахаш тоаяра белгалбаьча наькъаца.

Мехка вахара боккхача лоархIаме дола дош дувцача хана Пленуме дакъа лаьцараша шоаш цхьа барт болаш хилар хьагойтаро дог тешаду, вай промышленноста деш дола кулгал овлангара деиз тоадара решенеш толаме кхоачашъергхиларах. Де лаьрхIа хувцамаш гIулакхаш дика вIаштIехьдаьхаи сихеи чакхдаха деза предприятей ритмични болх толхабергбоацаши боахама шу толаме чакхдалга Iалашдергдолаши.

Президиумо енна предложенеш ювцача хана ЦК членаша кхы тIа а дийцар чIоагIа хьаштдолаши геттара чIоагIа уйла тIаяхийта хьежа дезаши дола дукха дешаш. КПСС ЦК Президиуми СССР Министрий Совети, шеко йоацаш, из де хьожаргья.

Новкъостий!

Вай дIадоладеш дола дош — Iалъмате доккхеи лоархIамеи дош да. Пленума решенеш чакхъяхаро новкъостал дергда советски халкъа ше хержача коммунистически общество хьалъяра новкъа гIолла кхы а чIоагIагIа бIубенна дIахьалха ахара. Цо иштта цIенхаштта воздействи ергья дунен халкъашта юкъерча арене социализманеи капитализманеи юкъерча экономически яхьа лелама а.

Хьалхашка оттадаь декхараш вайга толаме кхоачашдулургда, нагахьа санна халкъах вай чIоагIало йойя, наха яхачунга ладувгIаш а вай парте деш мел дар къахьегамхой хьашташ, советски сага — коммунизм хьалъечун хьашташ кхоачашдар духьа деш хилар массаза а дагакхоабаш а хуле. **(ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш тох).**

КНР КУЛГАЛХОШКА ЯХЬИЙТА ТЕЛЕГРАММА

Къаман цIей — Китайски Халкъа Республика хьаь 16 шу дизар дездарца дувзаденна Мао Цзэ-дунага, Лю Шао-цига, Чжоу Дэга, Чжоу Эньлайга телеграмма яхьийтай Л. И. Брежнева, А. И. Микояна, А. Н. Косыгина. Советски халкъеи Советски Союза Коммунистически партеи цIерах китайски халкъаген Китая Коммунистически партегеи дег тIера моаршал дахьийтад.

Телеграмма тIа белгалдоаккх, советски халкъо, Советски Союза Коммунистически парте сийлахь-доккхача китайски халкъацарча доттагIала, вай мехкаш цхьоагIо йолаши кхотаденнеи хилара лаккха мах беш хилар. Социалистически содружества дерригa паччахьалкхенаш, деррига революционни низаш цхьоагIо йолаши кхотаденнеи хилар къаьстта боккхача лоархIаме да къулба-малхбоален Азе империалистически агресси латтача хIанзарча ихохнаденнача дунен халкъашта юкъерча хьалашка. Социализм хьалъеча Китая болхлой классо, ахархоша, къахьегама интеллигенце, дукха миллионаш долча китайски халкъо доккхий толамаш дахар лов советски кулгалхошта.

(ТАСС).

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЮЗЕИ КЪАМИЙ СОВЕТЕИ ЗАКОНОДАТЕЛЬНИ ПОЛОЖЕНЕЙ КОМИССЕШКА

30 сентябре Кремле ии. Г. И. Воробьевеи Н. Зариповаси председательлаа а деш цхьана заседани хилар Союза Советеи Къамий Советеи законодательни предложеней комиссей.

Комиссеша ладийгIар хин законодательства лардий, СССР-ерча учетахи статистикахи долча закона проекташ, кхыйола законопроекташ кийчъеш бу болх лелара хьакъехьарча хоамага.

Комиссе решени тIаийцар хьунох пайда эцара керттерча началий проект кийчъяра хьакъехьа.

Комиссеш иштта хьежар законопроекташ кийчъярца дувзаденна долча дукхача кхыча дешашка а.

Комиссей балха юкъе дакъа лаьцар Союза Совета председатела И. В. Спиридонова, КПСС ЦК отдела заведующе В. И. Лапутина, СССР Лакхехьарча суда председатела А. Ф. Горкина, СССР Генеральни прокурора Р. А. Руденкос, СССР Министрий Советерча Центральни статистически управлене начальника В. Н. Старовске, СССР Министрий Советерча юридически комиссе председатела А. Н. Мишутина, кхыча министерствайи ведомствайи кулгалхоша, общественни организацей викалаша, Iилмахоша, кепа йоазон викалаша.

Приморски край. Шийн рузкъаш адамашта камаьрша хьателаш боккъонца йола Iалама кладовой я тахьанарча деношкара Сихотэ-Алинь. Укхаза я йоккхий наштара а полиметаллически а комбинаташ. «Дальневосточни Урала» курало — «Сихали» яхача горнообогатительни комбинато ворхI шера план ханал пхи бутт хьалха кхоачашъярах рапорт деннад. Даьхено хьанийцад эзараш тоннаш маьхера металлаш. ХIаьта геологаш лаьттан кIалха рузкъаш доахка керда моттигаш лохаш ба, хьалъеш латт керда рудникаш, хьалдеш да нах чу баха цIеноьш. Лоаман тайгана юкъе хьалъеш латт Тетюхе — дальневосточни горнякий, гIишлошъерий, геологий хIанзарча ханара город.

Сурта тIа: Тетюхера керда нах чу баха цIеноьш.

Ю. Муравина сурт.
ТАСС фотохроника

ТОЛАМЕ ЧАКХДАХА ГУЙРАН БАЛХАШ

ХьажкIаш чуэцаш латт Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе. Дика хьийкъай из культураукх шера. Цудухьа лакха ба механизатораша чуэца хьувкъам а.

Сурта тIа: механизатораш хьажкIаш **чуэцаш боахк.**

Н. Кобиашвиле сурт.

ХАННАХЬА КИЙЧБЕ МЕХАНИЗАТОРАШ

Наьсарен района совхозашка кIезига яц механизатораш ца хилар бахьан долаш болх ца беш латта техника. Царех цхьаккха пайда эцац боахамаша. Бакъда, вIалла техникаца гIулакх ца хиннача нахага кулгалхоша из дIа а телаш мичча тайпара дале а техникага болх байта гIерташ моттигаш нийсъеннай.

Иштта Аьпти - Юртарча отделене цу тайпара гIулакх хиннад. Смена хьазцаш, «ДТ-54» яхача трактор тIа болх беш хиннача тракториста «ДТ-75» яха кхы трактор еннаяр, цунга хиннача трактора тIа вIалла приказах трактористалла хьаийца воаца Цечоев а хьожавеш. Духхьал трактор ца латтийтара даьдар из бригадира. Юххера хиланза даргдоацар хилар цох: сцеплене муфта йохайир. Хила йиш йолчоа юхе селла кхераме а дацар из. Контрольни тохкам бича гучадаьлар двигатела чу дизельни даьтта детта ца хилар. Нагахьа санна, сцеплене муфта еха хиннаецаре еррига двигатель а йоххала бахьан дар из. Бакъда, цул тIехьагIа а цу тайпара ледарло еш хиннаб совхоза кулгалхой.

Из гIулакх иштта хIана леладу, аьнна хаттар дича совхоза кулгалхоша йоах: фу дергда оаха. Ханнахьа гурахьа ялаташ дIадийна а хьажкIаши шекара свеклаи чуийца а довла дезаш хилча. Бакъда, царга хатта доагIа: фу деш хиннад шо Iай механизатораш кийчбе шортта ха йолча хана?

Техника Iомаяь воацача сагага из дIателаш хилча цох пайда баьнна моттиг атта корайоагIаргьяц. Цудухьа тоаяь яьнна тракторaш каст-каста еха латташ хул, уж квалифицированни боацача наха лелаеш хиннадаь.

Техника йоакхо е еза. ХIанз шоаш эза хало йиц ца йолийташ Iай лерттIа механизатораш кийчбара гIулакх вIаштIехьдаккха деза Наьсарен района боахамаша.

К. АУШЕВ,
технадзора воккхагIа вола инженер.

СИХХА ЧУЭЦА КОМСАШ

Наурски района «Советская Россия» яхача винсовхоза комсаш лелаераш группови хьисапе чуэцаш ба шоаш кхебаь хьувкъам. Цу гIулакхо дуккха лакхъю къахьегама овсарле, тIаккха вIалла брак хилац цар балха юкъе. Иштта масала Шейхалиев ИсмаIала бригаде хIара саго норма 200 килограмм йолча 540 килограмм комсий хьайоакх.

Хьинаре къахьег комсаш чуэцараша Филь Валентинаси, Смородина Аннаси, Быкова Марияси, кхыбараша. Цар бригадо цхьоалагIча отделене комсаш чуэцача хьалхара моттиг лелаю. ШоллагIа йола моттиг Савчук Валентинас кулгалдеча бригада яькхай. ХIара денна шиъ ах норма йоакх цун болхлоша.

Дика яьржай социалистически яхь комсаш лелаеча бригадашта юкъе. Цу гIулакхо кхыйолча бригада а аьттув боалийт лакха къахьегама хьокхамаш даха.

А. КИРЕЕВ.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦАШ ЛАТТ

Шелковской района «Червленский» яхача колхоза шоллагIча комплексни бригада хьажкIаш кхееча Рогожин Георге механизированни звено членаш шоаш кхебаь хьувкъам чуэцаш боахк.

Сихха лелаю комбайнераша кхашка хьажкIаш хьокхаш йоахка агрегаташ. Норма кхо гектар мара йоацача, дийнахьа царех хIаране йиъ гектара тIара чуэц хьажкIаш. 15—20 дийнахьа хьажкIаш чуийца бовла лерхIаш ба механизатораш.

Хьинаре къахьегаш ба укх деношка водителаш Янхотов Георгийи Лукашов Бориси. БархI километр гаьна ухаш дийнахьа 15—20 рейс ю царех хIаране.

Дика вIаштIехьбаьккхаб укхаза комбайнашта тIехьа хьажкIаш лохьаяра болх а. Цу балха механизатораша шоаш тIахьожам лоаттабу.

ХIанзле а хьалхарча 140 гектара тIара хьажкIаш чуийцай бригаде. 2500 центнер сийна масса яьннай царна цу майдан тIара. ТIаккха хIара гектара тIара 40—45 центнер томараш тIехьа хьажкIаш а йоах цар.

А. САЛОВ.

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЮ ЗВЕНО

Ачхой-Мартана районе «Орджоникидзевский» яхача совхозе сомаш чуэцаш йоахкача звеношта юкъе хьалхле лелаю Насуева Зинай звенос. Цун членаш тIехьа кхачаш бола хьачаш хьабоахаш боахк хIанз.

Звено латт итт сагах. Берригаш а кхалнах ба уж. Хьинаре къахьегаш ба цу звено членаш Ломаханова Бекисат, Яхиева Бисулт, Зизаева Табарака. Норма 100 килограмм йолча 150 килограмм хьачаш хьабоах цар дийнахьа. хьаьта Ломаханова Бекисата 210 килограммага кхаччалца боах. Массехк ди даьлча хьачаш хьабаьха баргба.

А. ВОЛОВЩИНОВ.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШЦА

«Ермоловский» оалхазараш леладеча совхоза шоллагIча отделенерча механизатораштa юкъе шерра социалистически яхь яьржай къахьегама толамашца Октябра цIейна накъа бахара.

Укхаза дийнахь а бус а дIадувш латт гурахьа дув ялаташ. Лаьтташ сиха а дика а оах механизатораша. ЛерттIа ялаташ дIадувш воалл Нажуев Адилбек. Денна норма 160-170 процент кхоачашъю цо. Цул тIехьависац Витиханов Сайт-Iаьла а.

ХIанз цар кхашка ялаташ дIадувш ялхайтта сеялка тIехь а йолаш ялх агрегат я. Сменах 45-50 гектара тIа ялаташ дIадув Абубакаров Ширване, Лорсанов Абубакара, кхыбараша.

Октябра цIей сийна 10 октябрь хьатIакхачале 2500 гектара тIа гурахьа дув ялат дIадийна довргда тхо, — йоах керттерча агронома Кузнецов Николая. Теша мегаргва из декхар цар ханнахьа кхоачашдергхиларах. ХIанзле 800 гектар гаргга кIа дIадийна баьннаб уж.

Лоаллаха боахкача механизаторашца яхье а баьнна къахьегаш ба цхьоалагIча отделене механизатораш а. Чуийнна ялаташ дIадувш боахк механизатораш.

Я. ЦУЕВ.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 2 октябрь, 1965 шу.

КОСМОС СЕЛХАН, ТАХАН, КХОАНА

ЮХХЬАНЦАРЧА СПУТНИКАГАРА ПЛАНЕТАШТА ЮКЪЕРЧА СТАНЦЕШКА

1957 шера 4 октябре СССР-е толамца сигала яхийтар дунен тIа эггара хьалхара Лаьттан искусственни спутник. АПН корреспондент, летчик-космонавт Герман Титов волча а ваха цунгара дийхар космически аре тахкара итогийн перспективайн хьакъехьа дувцар.

Герман ТИТОВ,
СССР летчик-космонавт,
Советски Союза Турпал

ХАТТАР: Хьона хетачох, советски наха космос караерзаяра керттера итогаш миштай?

ЖОП: цу итогий лоархIам сов боккха хиларах цар хьакъехьа лоацца дувца геттара хала да. Советски космонавтико никъ баьб юххьанцарча спутникагареи юххьанцарча космически ракеташкареи дIаболабаь Леонов Алексей космосе араваларга кхаччалца. Вай космосе ихад ди-бийса доаккхаш а дуккха ди-бийсаш доахаш а, цхьанца волаш а массехк цхьана волаш а. Советски космодромера гIетта сигала яхай кхо космонавт — Владимир Комаров, Константин Феоктистов, Борис Егоров юкъе а волаш йола юххьанцара Iилман экспедици. ХIанз дерригача дуненна йовз лаьттанна гонахьа 300 гаргга го баьккхача советски 11 космонавта цIераш. 12 миллион километр совгIа никъ баьб СССР космонавташа Лаьттанна гонахьа го боахаш. Из 30-зза совгIа Бетта тIа ваххал никъ ба. Цу тайпарча космически счетах доккхал де мегаргда. Пхи тонн деза дола вай космически кемаш космонавташ тIа а болаш сигала аха йиш хиннай Лаьттан искусственни спутникий, планеташта юкъерча автоматически станцей новкъосталца Вселеннена массе оагIорахьара тохкам бар бахьан долаш. Духхьал укх тIеххьарча хана вай сигала яхийтай Лаьттан радиационни поясаш, Маьлхах лелха корпускулярни сердало, магнитни дуIаш, полярни сердалонаш, дуккха кхыйола явленеш Iомаеш йола «Космос» яха 80 совгIа искусственни спутник. СССР-е эггара хьалха хьаьй «Полет-1» «Полет-2» яха маневрирующи космически аппараташ. Орбите кемашка бокъонца маневрировани яйта йиш йолаш да вай хIанз. Из ишта ца хилча кхоачашде йиш йолаш дац орбите кемаш вIаши дегIала дахкар планеташта юкъера станцеш хьаяр санна дола декхараш. Ца аьлча даргдац «Зонд-2» яхача планеташта юкъе лелача автоматически станце тIа плазменни двигателаш оттаьраш советски конструкторащ хилар а. ХIаьта «Зонд-3» яхача автоматически станце новкъосталца 1965 шера 20 июле Бетта тIехьашкахьарча оагIон сурт даьккхад.

«КIай кIаьдаш» хIанз лоадама дац Бетта тIа. «Луна-3» яхача автоматически станце 1959 шера даьхача Бетта тIехьашкахьарча суртащца цхьана кердача сурташа Iилмахошта новкъостал дергда вай космически лоалахой кхы а дикагIа бовза.

«Восход-2» яха кема сигала дахаро кхоачашдир космонавтика Iалаьмате доккха декхар — эггара хьалха кема чура космоса чу гIа баьккхар тха доттагIа а коллега а волча Алексей Леонова. Хозахета даьдац ший лоархIамга диллача из эксперимент эггара хьалха саг космосе вахара нийсса лоархIаш хилар.

ХАТТАР: Хьона хьайна фу хет «Восход-2» сигала дахарах?

ЖОП: Оаха бIарг тIера ца боаккхаш зувра тхоай доттагIаша бу никъ, космически бувзама эггара толашагIа йолча системаех пайда а эцаш переговораш йора царца. Хозахетар космонавташка дика хьал хилари долла хIама цар шоашта еннача программага хьежжа кхоачашделгеи хайча. Леонов космосе аравалари бух боацача сигален ара космонавто ха яккхари из, бакъдар аьлча, кемо беча берригача наькъах а эггара чIоагIагIа уйла тIайодаш йола моттиг я. Космосе аравалга вIаштIехьдаьннадерригa космически системаш, эггара хьалха скафандра а, эргаьлха тоаяр бахьан долаш. Космосе дIааравалари кабина чу юха чувалари Iалаьмате хала гIулакх да. Боарам боацаш чIоагIа лоралуш хила веза цига. Цхьабакъда, дерригача чоалханерча гIулакхашта массе оагIорахьара кийчбаь бар космонавташ Леонов Алексейи Беляев Павели. Лаьттан тIа болча хана а Iилмахоша царна кийчъяьяр сигала гIолла паргIатта лела хьалаш хулийтаргдолаш йола, стендашка, установкашка, самолеташ тIа еча тренировкай къаьстта методаш. Лаьттан тIа оттадаьдар кема чура космосе арабаьлча космонавташта хургдараш санна дола хьалаш. Белгтала аьлча, йоккхача барокамера чу ший шлюз а тIехьа оттадаьдар Iомадещ дола «Восход-2» яха кема. КIоаргга вакуума хьалашка кийчо йора цу чу космонавташа. Массехк итташ километраш лакха урагIбахача санна хеталуча бар уж. Цул совгIа къаьстта ший тайпарча программах массехк тайпара кхы тохкамаш а дир цар. Масала, «ТУ-104» яхача лайнера тIа оттаьяр шлюзи «Восход-2» яхача кема бокъонца йолча кабина дакъеи. Лоаццача хана самолета чу дозал доаца хьал а оттадора. Атта доацача цу тайпарча хьалашка космонавташ шлюза чура арабувлар, юха чуухар цу чу, наьк деш санна кабина чу гIолла лелар.

ХАТТАР: шлюзови камера чу гIолла мара кхы аравалга дециий космосе?

ЖОП: Да. Кхы а космически кема кабинана разгерметизаци яра метод а хила йиш йолаш я, «Джеминай-4» яхача кема тIа американцаша из яьча тайпара. Цхьабакъда, советски Iилмахоша енна метод, гучох, тешамегIа я.

Космически аре караерзаеш хIанзалца хьа СССР-е даь хIамаш планеташка бодача бIаьхачеи халачеи новкъа даьха хьалхара гIанаш мара дац. ХIанзчул тIехьагIа де дезаш дукха хIамаш да. Космосо аравала сага аьттув баларо йиш хулийт планеташта юкъера космически станцеш хьалъярах дола дош ден повестка тIа оттаде. ХIаьта из-кхыча планеташка вугаргвола нийса никъ. Кхыча планеташка ваха йиш яц космосе дIааравоалаш ца хилча. ТIехха оатхал нийсъяра а кабина чура аравала везаш хилча мег. Экипаж хувцанза яргъяц, цхьаццадола сварочни монтажнии балхаш де дезаргда космосе. Саг космосе аравалар эш атмосферни новкъарленаш йоацаш Маьлхагеи планеташкеи хьежар дукхьа астрономаша йоккхий телескопаш чуоттае тарлуш йолча, йоккхийча гIетта лелача станцешка болх бара а. Цу тайпарча станцешкара погода зе а йиш хургья, природа дикагIа йовзара, Iалама низаша деча зуламашца къувса аьттув балара наха новкъостал дерг дола тайп-тайпара земаш даха а йиш хургья. Саг кема чура араваларо торо хулийт Бетта тIеи Маьлха система планеташ тIеи аха а Iодосса а.

Нах чуболаш хургйола планеташта юкъера станцеш космонавтий — Леонов Алексейна тIехьабоагIарий, отрядаша вIашагIъехка йийзача а мег. Цу тайпарча станцеш тIара гIетташ Марса тIа, Венера тIа, кхыча планеташ тIа ухаргда космически кемаш. Из дуккха а аьттув болашагIеи гIойленагIеи да. 1896 шера а предложени енна хиннай астронавтикана лард еллача Константин Циолковске еза станцеш-спутникаш хьаяр гIойленагIа хилара хьакъехьа. Хозахет дерригa дагалаьттараш кхоачашдаргахьа бодача новкъа советски наха керда цIенхашттара толамаш даьха.

ХАТТАР: Космонавтика дегIаяра перспективаш малагIаш я?

ЖОП: Уж чIоагIа уйла тIайодаш я. Кхоачашде дезаргда кемаш дегIаладигар, космосе кIоаргга чувахара санна дола декхараш. Уж декхараш эффект мел йолаш кхоачашдеш хургда дувца йиш хургья укх гаргтарча шерашка. ЦаI да кхетадеш: уж кхоачашдергхилар. Саг гаьнна космосе гIоргва, Бетта тIа а Маьлха система планеташ тIа а Iовоссаргва.

ХАТТАР: ХIанз Вселенне аренашка гIолла лелаш я «Портон-1» яха советски космически станци. Из сигала яхийтар мишта лоархIа?

ЖОП: «Протон-1» яхача станце лаьттан тIа Iочутел тIехйоккхача энергей космически дакъилгий хьакъехьара даннеш. Iилмахоша хьахьехад, уж дакъилгаш планеташта юкъерча кIоаргIгача аренашка, цу тIа а бIаьш миллионаш шерашка баххьал никъ боаллача цуй гаьнарча миIингашка хьахулаш йолча космически зIанараштa юкъе доаххаш хилар. Вселенне бух боацача аренашка гIолла вай планетагахьа ухача цар планеташта юкъера аренаш сийрдайоахаш, из сенах латт, цунна чухьа малагIа процессаш хул хойташ дола хоамаш «гуллеш», уж маьхера хоамаш Лаьттан тIа Iочутелаш санна хет. Космически зIанаращцара Iилман хьаьшт сов чIоагIа хиларах вай планета тIа уж Iомаю дунен тIарча бIаь совгIа йолча лабораторе. Лаьттан тIа уж Iомаяр ше да гIулакх, автоматически станце новкъосталца космос Iомаяр — кхы тайпа да. Бакъдар аьлча, «Протон-1» яхача старпе Iочутелача хоамаша йиш хулийтаргья Вселеннера яьхкача цу зIанарех дукха керда хIамаш ха. Вешта космически зIанараш Iомаяро хIанзле а дукха пайда баьб Iилмана. Цар массала хулача хувцамашта регистраци еш болча специалисташа, масала, бустам баьккхаб Маьлха гонахьарча корона. Вайна дийнахьа хьежача Маьлха 10—15 радиуса нийса хилар из. Атомий ядра къайленашка кхачара Iилманхоша иштта пайда эц космически зIанараш хулийташ долча дакъилгий боккхача «чакхлелхача» низах. Кхыметтел Лаьттан тIарча эггара низ болашагIа йолча ускорителашкара а ца йоахалуш йола йоккхий энергеш ма йоахкий космически дакъилгех. Мадарра аьлча, космически зIанараши тIех лакхача энергей дакъийлгаши Iомадаро дуккхача хьале новкъостал дергда Iилма дIахо дегIадоаладара.

(АПН).

Эрсий поэт С. Есенин

(ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ 70 ШУ ДИЗАРГА)

«Ма цIена, ма эрсий поэт ва из»,— аьннад А. М. Горьке Сергей Есенинах. Дог-цIена, уйлах кIоарга йола Есенина поэзи дукха езаш яр ший хана дуккхача тайп-тайпарча наха. Иштта дукха еза из хIанз а. ЦIаккха кхоачалац Есенина поэзецара наьха безам. Цудухьа миллионаш болча цун поэзе доттагIаша вай мехка масса а миIинге чIоагIа дезду советски литература исторе деза ди — Сергей Александрович Есенин ваьча дийнахьа денз 70 шу дизар.

Сергей Александрович Есенин ваьв 1895 шера 3 октябре Рязански губерне Константиново яхача юрта. ХьалхагIа юртарча школеи тIаккха шин классах йолча хьехархой школеи деша ваьгIав из. Ший ийс шу даьлча денз волавеннав из стихаш язъе. 1912 шера Москве хьавеча сихбу цо ший поэтически болх. Есенин къона хиннавале а (17 шу мара даланза), Москве из хьавеначахана боккха художественни низ болаш яр цун стихаш. Къаьстта чIоагIа пайда лу цунна поэтически говзал лакхъяра Москве А. Шанявске цIерахча Халкъа университете дешаш из хиларо а, укхаза цунна тайп-тайпара поэташ, художникаш, композитораш бовзаро а.

1914 шера «Мирок», «Проталинка» яхача берий журналашка духхьашха кепа тох Есенина стихаш. ХIаьта 1915 шера арадоал «Радуница» яха хьалхара цун стихай сборник.

1916 шера поэт арме вуг. Цхьабакъда, паччахьа Iаьдал дехачул тIехьагIа цIавода из армера ший лоIамах. «Революци хиннача хана, — яздора цо, — фронте цхьан дисциплинарни батальоне вар со. Паччахьа хоаставеш стихаш язъе аз ца тигарах сона даь таIазар дар из... Революци ма хилла а, сай лоIамах Керенске арми йитар аз».

1922—1923 шерашка Есенин доазол дехьа вода. ГIоръяьнна халхархо йолча А. Дунканаца цхьана из хилар Германе, Франце, Итале, Бельге, США. Цу шерашка бокъонца чIоагI а лу, кIоарг а лу Есенина ший сийлахь-йоккхача Даьхенцара безам.

ЧIоагIа дега Iаткъаш къахьа кхаъ хилар Есенина В. И. Ленин веннав аьнна хьахезача. «Правда» корреспондентски билетах массехк сахьата лаьттар поэт баьччан кIинга юххе. 1924—1925 шераш Есенина поэтически творчество эггара беркатегIа хинна шераш да. Поэта хьакхолл Iалаьмате дукха башха-дика стихотворенеш, поэмаш, балладаш.

1925 шера 17—28 ноябре (бийсана) Ленинграде «Англетер» яхача гостинице цIи хеза эрсий поэт трагически кхелхар. Цигара хьа а вена Москве Ваганьковски кашамашка дIа а веллар из.

Есенина поэзи хано тиш ца еш, тIехь-тIехьагIа наха дукхагIа езаш я. «Ткъаь ялхнех йола баллада», «Лаьттан капитан», «Русь советски», «Русь дIайоалаш йола», «Анна Снегина», дуккха лирически стихотворенеш — советски литература чухь дошо фонд а хинна дIаэттай.

Профтехучилищай—25 шу дизарга

Профессионально-технически дешар декхар а даь тIадожадеш йолча халкъа комиссарий Совета декрета кулг яздир В. И. Ленина 1920-ча шера 29-ча июле.

Технически дешанза бола болхлой кIезигагIа хилийтара, сихха дегIаухача промышленноста кхоачамболлаш квалифицированни болхлой хилийтара декхар а даь тIадожадир 18 шерагара 40 шерага кхаччалца бола болхлой профессионально-технически дешар дийша хилийтар. Болхлой кийчбара формаш тайп-тайпара яр. Уж кийчбора къаьст-къаьстача фабрично-заводской дешара заведенешка, бригадашка.

Цхьабакъда, сихха дегIабоагIача халкъа боахамо дIадехар дукхагIа квалифицированни болхлой хилийтар, дерригача паччахьалкхен цаI йолча планах кийчбаь хила безар уж.

1940-ча шера 2-ча октябре СССР Лакхехьарча Совета Президиумо халкъа боахама паччахьалкхен къахьегама резервай система вIашагIйоллара Указ арадаьккхар.

Укх дIадахача 25 шера профессионально-технически училищашка кийчбаь квалифицированни болхлой 15 миллион совгIа ба. Советски болхлой класса ядро а хинна дIаэттаб уж.

Профессионально-технически болхлой кадраш кийчъелга шерагара шерага дегIаух, дукхагIа хул профессионально-технически училищаш а. ХIанз вай мехка 4237 профессионально-технически училищаш я, цига деша бегIа 2 миллион гаргга кагий нахи мехкарийи.

Профессионально-технически образоване система хьалхарча шерашка хIара шера дешаш хулар 500 эзар гаргга саг. ХIаьта укх шера дешаш бараш шозза дукхагIа ба. Массайолча тайпара балха говзал Iомаю училищашка деша багIараштa.

Нохч-ГIалгIай республикерча училищашка дIадахача 25 шера дийша ваьнна араваьннав 67 эзар болхло. Духхьала 1965-ча шера училищаш йистеяьхай 5 эзар совгIача къонача болхлоша.

Вай республике хIанз болх беш я 24 профессионально-технически училища, цига дешараша 66 балха говзал Iомаю.

ХьатIадоагIача шера керда хьелларгья кхы а йиъ училища: шиъ Наурски районерча комсаш делаераштa, цаI МалгIабикерча мехкдаьттахошта, цаI Наьсарерча трикотажни балха говзал Iомаераштa.

Школа Законага хьежжа хьалха мел хиннача ремесленни, машиннаькъахой, гIишлоний, юртбоахама механизаци яра йолча училищай, ФЗО школа метта бархI шерарча школа базе хьайийлай профессионально-технически училищаш.

Училищай болх эргабаьккха тоабаь кхо шу даьннад. Цу шерашка 8—10 класс чакхъяьха нах хьайицаб 95 процент, хIаьта цхьайолча училищашка бIаь процент а ба уж.

Овлангара денз тоаеннай хьехархой, мастерий, кхыболча училищай болхлой состав. Массехк шу хьалха училищашка болх беш хилацар лакхера педагогически образовани йола нагахьа саг мара, хIанз цига хьехаш ба лакхера е специальни юкъера образовани йола 85 процент болхлой. Из вIаштIехьдаьннад училищашка болх бечар заочно е сайрийнарча дешара заведенешка дешарах. Пох кхоачамбаь Iеш бац училищай болхлой, технически, педагогически, идейно-политически дешар дешаш ба уж.

ГОВЗАНЧАШ КИЙЧБЕШ

1963-ча шера республикански управлене чу а йоагIаш хьайийлай педагогически знаней общественни университет. Цига ладувгIараша паччахьалкхен педагогически программа шин шера чакхйоаккх, иштта чакхйоаккх сайрийнарча марксизма-ленинизма университета программа а.

ДIадахача шера цу университете деша ваьгIача 73 мастера йизза лакхера педагогически образовани яцар. ХIанз тха системе болх бешехьа кадраш кийчъяра база а хинна дIаэттай из школа.

Дешара заведеней коллективаша, профтехобразоване республикански управлене болхлоша юкъера квалификаци хургйолаш кийчбу болхлой. Опыто хьахьокх из декхар кхоачашдулургхилар. Масала Грознерча № 3 йолча профтехучилища мастера Ю. Сергеева ше хьехача токарни группана юкъера квалификаци елар, иштта пхелагIча училища мастера Андерсона юкъера квалификаци а йолаш кийчбир 40 ше хьийха газосварщикаш.

Профессионально-технически училищай коллективаша дукха балхаш даьд дешара мастерскешта, лаболаторешта эша оборудованеш, инструменташ Iалашъеш.

Вай мехкарча дуккхача моттигашка болх беш эзараш болхлой ба вай республикера профессионально-технически училищаш йисте а яьха. Царех цаI ва № 4 йолча училища чакхъяьккха вола Сирикин Иван Федорович. ХIанз Новогрозненски бурув деттача конторе болх беш ва из. 1959-ча шера лакха къахьегама толамаш дахарах Социалистически Къахьегама Турпал яха сийлен цIи еннай цунна. Гудермесски технически училища чакхъяьккха Старчак Иван вай республикерча тепловозий машинисташта юкъе дикагIа лоархIачарех ва. ХIара бетта 3—3,5 тонн доагор кходу цо. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи делаю цо. Грозненски № 1 йола технически училища чакхъяьккхачул тIехьагIа болх бешехьа заочно нефтяной институт чакхъяьккхар Киреев Юре, Синельникова Лилияс. ХIанз химически комбинате инженералла болх беш ба уж. Химически комбинате болх бечарех 60 процент училища чакхъяьккха ба. Иштта кхы дуккхачар а цIераш яха йиш я хьинар къахьегача училищай выпускникий.

Училищай коллективаша дика дIаголададь керда шу. Дешара-кхетама балха юкъе кердадараш, дикагIдараш кхухьаш хьинаре къахьег мастераша, хьехархоша. Училищашкарча болхлоех, дешархоех 90 процент коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш ба. ХIанзлехьа 40 процент болхлоштa-дешархошта еннай из сийлен цIи. Царна юкъе ба нн. Сиденко, Смешко, Медведев, Остапенко, кхыбараш. Грознерча №№ 1, 2, 3, 5, йолча училищай коллективаша делаю коммунистически къахьегама сийлен цIи.

КарагIдийнна дикадараш дукха дале а, дIахо йодача хана де дезараш кхы а дукхагIа да. Цу даькъе хьинар кхо ца деш къахьег училищай болхлоша. Лакхача къахьегама толамашца накъа боагIа училищашкара дешархой, хьехархой шоай дезача 25 шу дузача денна.

Сурта тIа: город Грознерча № 3 йолча профессионально-технически училища мастер Сиденко Василий Иванович ший групперча дешархой Смешко Анатоле, Медведев Виктора балхага хьожаш ва.

З. АХМАТХАНОВ,
Республикански профтехобразоване управлене начальника заместитель.
В. БОЧКАРЕВА сурт.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

4.237 профессионально-технически училище я Советски Союзе. Цига балха говзал эц цаI ах миллион совгIача зIамигача сагои йоIои.

* * *

25 шера 15 миллион совгIа квалифицированни болхло кийчваьв мехкарча профтехучилищаша.

* * *

1964 шера профтехучилища халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка хьожаваьв шоаш кийчваь арахийца 827,9 эзар саг, цу даькъе промышленносте — 212,1 эзар саг, гIишлош хьалъеча — 162,3 эзар саг, юрта боахаме — 380,7 эзар саг.

* * *

Юрташкарча 1276 профессионально-технически училищо кийчбу трактористаш - машинисташ, механикаш-комбайнераш, юрташкарча электростанцешта электромонтераш.

* * *

Профессионально - технически училищашка болх беш ва 30 эзар совгIа преподаватели 64 эзар совгIа производственни дешара мастери.

* * *

Профтехучилищашка кхебераш мел эшачунца паччахьалкхено Iалашбеш ба. Паччахьалкхен чотах Iалашбу уж кхачанца, тIадувхача барзкъанца, кога гIирсаца, учебникашца, дешара пособешца. Царна общежитни а хулийт. Юрташкарча профтехучилищашка деша багIараштa степенди тел.

Укх шера болх бе йолалуш я 103 эзар сага моттиг йола керда профтехучилищаш.

* * *

1964 шера 100.000 совгIа болхло-производственник дIайийцав сайрийнарча профессионально-технически училищашкеи отделенешкеи — 1961 шерарчул 10-зза дукхагIа.

* * *

1964 шера Российски Федераце профессионально - технически училищашка дешаш вола 8.200 саг санаторешка-курорташка дарбаш де хьожаваьв, 40 эзар совгIа саг салоIача лагерашка, 3000 совгIа туристски базашка хиннав. Кхувш доагIача берех 92 эзар саг хиннав моттигерча туристски походашка дакъа лоацаш.

* * *

Профтехучилищашка деша багIараштa лаьрхIа я политически, художественни, технически литература 25 миллион совгIа том чуйола библиотечни книжкай фонд.

* * *

Советски Союза новкъосталца 37 дешара профессионально-технически центр йиллай Азе, Африка, Латински Америка паччахьалкхенашка.

(АПН).

ЗАВОДА КАДРАШ КХЕЮ

Наьсарерча «Электроинструмент» яхача завода територе хьайийлача № 14 йолча профессионально-технически училище завода лаьрхIа кийчбу слесараш - инструментальщикаш, токараш-универсалаш, слесараш-ремонтникаш.

Училища арахийцай токарий цхьа группа. Уж хIанз къахьегаш ба заводa цехашка. Цар дика Iомаяьй шоай говзал, из кхы а лакхъяра къахьегаш а ба. Къаьнача мастерел тIехьа ца бусаш къахьег механически цехе М. Чербижева, Л. Гадаборшевас, инструментальни цехе нн. Чочиевас, Хозиевас. Ремонтно-механически цеха начальник волча нов. А. К. Пака дика бувц училище дийша а баьнна цехе токаралла болх беш бола Полонкоеви Неволинаи.

ХIанз училище дешаш ва 200 саг, царех 48 саг 1966 шера февраль беттa дийша а ваьнна заводе болх бе возалургва. ТIехдика дешаш хьабоагIа Ю. Борзов, Я. Сагов, В. Мельников.

Дерригa хьалаш да училище дешара процесс лерттIа дIаяхьара. Укхаза хьехаш ба говза хьехархой Х. Тамасханов, А. Гойгов, У. Балаев, Дз. Мальсагов. Хоза кийчъяьй дешара кабинеташ, тайп-тайпара книжкаш да библиотеке. Завода цехашка кхо участок я дешархой практически занятешта лаьрхIа. Дика толамаш даьхаь производственни дешар хьехаш болча хьехархоша М. Мальсагова, Б. Озоева, С. Муцольгова. Цар кулгалду группаш дикагIа лоархIаш я училище.

Училище хьайийла цхьа шу мара дац, шоай болх тоабара, дика специалисташ Iомабара чуйнка болх беш я хьехархой коллектив.

Б. ТИМУРЗИЕВ.

Доазол дехьара

ФИДЕЛЬ КАСТРО: «РЕВОЛЮЦИ ЧIОАГIЛУШ Я»

ГАВАНА. Укх гаргтарча хана вIашагIйолларгйолаш я Куба социалистически революце Едини парте (ПУРСК) Центральни Комитет, хIаьта хьатIадоагIа шу чакхдоаллаш парте I-гIа съезд хургья. Цу хьакъехьа хоам бир ПУРСК-а Къаман кулгалдара хьалхарча секретара Фидель Кастрос, революци лораяра комитетий 5 шу дизара хетаяь Гаване хиннача йоккхача митинге ше къамаьл деш.

Массе а боараме ПУРСК вIашагIйоллара болх чакхбаккханза барг ца хилар белгалдаьккхар премьер-министра. Фидель Кастрос иштта белгалдаьккхар, кастта Куба керда конституци оттадергхилар. Укх гаргарча деношка, аьлар цо, ПУРСК-а Къаман кулгалдаро дувцаргда уж дерригa дешаш. Иштта совещани а гулъергья берригача мехка моттигерча Iаьдала органаш вIашагIйохкара хьакъехьара дош дувцара.

Фидель Кастрос доастама даьхар Куберча хьалах лаьца доацар дувцаш контрреволюционни эмигранташ доржаду аьладиташ. ХIара денна дукхагIа чIоагIлу революци, тIатIа дукхагIа кхотабеннеи чIоагIагIеи хургда революце кулгал, хIана аьлча цунна керте латтар цхьа саг а воацаш, парти я, аьнна белгалдаьккхар Фидель Кастрос.

(ТАСС).

ОАР ПРАВИТЕЛЬСТВО ОТСТАВКЕ ЯХАР

КАИР, 30 сентябрь. (ТАСС). Шекерте латта министрий кабинет отставке йодаш хилара хьакъехьа республика президентага Гамаль Абдель Насерга селхан заявлени елар ОАР-а премьер-министра Али сабре.

ОАР-а правительство отставке яхар, официальни укхаза хьакхайкадаьчох, «ОАР революционни эргалоний кердача этапа чу йоларца» дувзаденна да.

Селханарча газеташа белгалдоахачох, кердача этапе «мехка шерра политически хувцамаш» дергда, хIаьта уж дIадоладергдар министрий керда кабинет а я.

Керда правительство вIашагIйоллига, МЕН агентства беча хоамах, Гамаль Абдель Насера ОАР-а вице-президента Закария Мохи эд-Дина тIадиллад.

ТIОМ САЦИЙТАЧА ДОАЗОН ТIА

ДЕЛИ, 30 сентябрь. (ТАСС). Селхан хиннача пресс-конференце Инде оборона министерства викало хьакхайкадир, тIом соцабара хьакъехьара соглашени чIоагIъеннача хана денз «Пакистано из соглашени цIенхаштта толхаяь 42 моттиг белгалъяьккхай» аьнна. ДукхагIа из телхаяь моттигаш раджастански секторе я. Пакистана бIунаш, аьлар викало, Хусейнивалагара къилбаседенгахьа индийски эскаро бIарг лоххаш йолча территоре кIоаргга хьачудаьхкад, хIаьта иштта цар йоккхий топаш чуйийтай Фазилка районерча индийски позицешта.

Иштта пресс-конференце къамаьл даьча Инде кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства викало хьакхайкадаьчох, Инде ООН-ага послаин яхьийтай тIом соцабара хьакъехьара соглашени Пакистански бIунаша массаза толхаяьй аьнна тIа а дилла.

КАРАЧИ, 30 сентябрь. (ТАСС). Официальни пакистански хоамашка Инди бехке ю тIом сацийтара хьакъехьара соглашени Гатит яхача, Пакистана территоре тIа уллача, вешта аьлча, хоама тIа яхачох, тIом сацийтара хьакъехьара соглашени яле хьалхагIа тIом тIаккхачанза хиннача юрта юхе цIаьхха а толхаярах.

Вулкано боабаь нах

ЛОНДОН, 30 сентябрь. (ТАСС). 28 сентябре Тааль яха вулкан иккхача районе баха нах мангга кIалхарбоахаш латт. Моттигерча полицейски Iаьдалаша деча хоамех, вийнараш 500 гаргга саг ва. Нах кIалхарбоахаш йолча ЦIеча ЖIарга командо, Тааль (Филиппины) яхача гIайрен тIара Рейтера агентства корреспонденто беча хоамах, овкъара кIалхара хIанзле а хьалдаьккхад 107 дакъа. Моттигерча Iилмахошта хетачох, миччa хана а цIаьхха ала урагIтоха мегаш я вулкан.

Филиппинай президента деннача принезах вулкан иккхача моттига юхе гIолларча юрташка баха нах кхычахьа дIанхолхабеш ба.

54 шера сатийна лаьттай Тааль яха вулкан.

(ТАСС).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05527. Заказ № 5295.